

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Anonymní protibratrská polemika
z konce 15. století**

Anna Doležalová

Katedra Církevních dějin
Vedoucí práce Ota Halama, Th.D.
Studijní program Teologie
Studijní obor Evangelická teologie

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Anonymní protibratrská polemika z konce 15. století“ napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 28. 6. 2013

Anna Doležalová

Bibliografická citace

Anonymní protibratrská polemika z konce 15. století: Bakalářská práce/ Anna Doležalová; vedoucí práce: Ota Halama. Th.D. -- Praha, 2013 -- 56 s.

Anotace

Tato bakalářská práce představuje vhled do náboženského smýšlení české středověké společnosti na sklonku 15. století.

V první části práce je věnována pozornost náboženskému vývoji v Čechách. Pojednává o významných postavách českého utrakvismu a jejich učení. Mezi osobnosti ovlivňující Jednotu bratrskou v prvních desetiletích její existence se řadí M. Jan Rokycana a Petr Chelčický. Dále je pojednáváno o různých náboženských skupinách a sektách, s kterými byla Jednota bratrská na svém počátku v kontaktu. V této části práce je také vylíčen vznik Jednoty bratrské pod vedením bratra Řehoře a další dějinný vývoj Jednoty až do dob Lukáše Pražského.

Druhá část práce je věnována bodům učení Jednoty bratrské od počátku vzniku Jednoty do konce 15. století. Konec práce se věnuje fragmentu Zpráv o Jednotě bratrské od neznámého autora. Je zde uvedena jeho transkripce, souhrn tezí a analýza textu.

Klíčová slova

Učení M. Jana Rokycany; počátky Jednoty bratrské; učení Jednoty bratrské; fragment rukopisu

Summary

The anonymous

This work presents an insight into the religious sentiments Czech medieval society in the late 15th century. The first part is devoted attention to religious development in the country. It discusses the important figures in Czech Utraquism and their learning. Among the personalities influencing the Unity of the Brethren in the first decades of its existence ranks M. Jan Rokycana and Petr Chelčický. Furthermore, the analysis of the various religious groups and sects, who the Unity of Brethren at its beginning in touch. This part is also portrayed the origins of the Brethren, led by brothers Gregory and other historical development of Unity to the time of Luke of Prague.

The second part is devoted to the Unity of the Brethren learning points from the beginning of unity to the end of the 15th century. End of work is dedicated message fragments of the Unity of Brethren from an unknown author. It is here given its transcription, a summary of the thesis and text analysis.

Keywords

The doctrine of M. Jan Rokycana; The Formation of the Unity of Brethren; The doctrine of the Unity of Brethren; The manuscript fragment

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Otovi Halamovi, Th.D. za pomoc při výběru tématu a za cenné rady a vstřícnost při vedení mé bakalářské práce. Velmi oceňuji jeho přístup a důraz na mou samostatnost. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu na studiích a svému snoubenci za trpělivou pomoc v nejtěžších chvílích. Také děkuji Bc. Halině Doležalové za korekturu textu

Obsah

ÚVOD	7
1. NÁBOŽENSKÉ KLIMA V ČECHÁCH 14. STOLETÍ	8
2. M. JAN ROKYCANA	11
2.1. BIOGRAFIE M. JANA ROKYCANY	11
2.2. UČENÍ M. JANA ROKYCANA	12
2.2.1. <i>Víra, Písmo svaté a tradice</i>	16
2.2.2. <i>Církev</i>	18
2.2.3. <i>O Bohu, o svaté Trojici, o stvoření, o Kristu</i>	21
2.2.4. <i>O člověku</i>	23
3. POČÁTEK JEDNOTY BRATRSKÉ	25
3.1. PETR CHELČICKÝ	26
3.1.1. <i>Učení Petra Chelčického</i>	27
3.2. ZALOŽENÍ JEDNOTY BRATRSKÉ A PRVNÍ ŘÁDY	29
3.2.1. <i>Pronásledování</i>	31
3.2.2. <i>Ustanovení kněžského úřadu</i>	32
3.2.3. <i>Václav Koranda ml.</i>	34
4. ZMĚNY V JEDNOTĚ BRATRSKÉ	37
5. UČENÍ JEDNOTY BRATRSKÉ	40
5.1. JEDNOTA ZA BRATRA ŘEHOŘE.....	40
5.2. NAUKA JEDNOTY NA KONCI 15. STOLETÍ.....	43
6. FRAGMENT ZPRÁVY O JEDNOTĚ BRATRSKÉ	46
6.1. PRAMENY	46
6.2. ANONYMNÍ RUKOPIS	46
6.3. TEXT RUKOPISU	47
6.4. SOUHRN	52
ZÁVĚR	55
SEZNAM LITERATURY	56
PŘÍLOHY	58

Úvod

Tato práce si vytyčila za svůj cíl čtenáře informovat o věrouce a zvycích Jednoty bratrské v počátcích její existence, tj. v druhé polovině 15. století.

Pro pochopení postojů Jednoty bratrské je nezbytné mít znalost náboženského smýšlení, které panovalo ve středověkých Čechách, a toho nejlépe dosáhneme četbou dobových pramenů, které jediné nám mohou poskytnout zdroj informací. Ovšem Vždy existuje několik pohledů na jednu věc a je třeba rozlišovat odkud a od koho prameny pocházejí. Teprve tehdy si můžeme vytvořit objektivní názor na dané období.

Jednota bratrská pro svou přísnou kritiku církevních i světským poměrů a radikální názory, byla Jednota často v ohrožení. Musela obhajovat své postoje před řadou odpůrců ze strany Mistrů i laiků. Díky jejich korespondenci a apologetickým spisům se nám dostává mnoho informací o jejich věrouce i smýšlení. Proto je v této práci zveřejněn fragment Zpráv o Jednotě bratrské, který doposud nebyl publikován a který uceluje obrázek o učení a zvycích.

V první části práce je věnována pozornost náboženskému vývoji v Čechách. Pojednává o významných postavách českého utrakvismu a jejich učení. Mezi osobnosti ovlivňující Jednotu bratrskou v prvních desetiletích její existence se řadí M. Jan Rokycana a Petr Chelčický. Dále je pojednáváno o různých náboženských skupinách a sektách.

Druhá část práce je věnována fragmentu Zpráv o Jednotě bratrské od neznámého autora. Je zde uvedena jeho transkripce a souhrn tezí, doplňující bratrskou věrouku o zajímavá fakta.

Bakalářská práce s názvem „Anonymní protibratrská polemika z konce 15. století“ by měla přinést ucelený pohled na středověké křesťanské učení. K tomu dopomohou citace z dobových pramenů.

1. Náboženské klima v Čechách 14. století

Učení Jednoty bratrské je ovlivněno nejméně jedním stoletím změn náboženského smýšlení v Čechách. V průběhu 14. století se objevuje u mnoha osobností důraz na význam Písma a sledujeme i změnu postoje k církvi. Jan Milíč z Kroměříže ve své postile vychází z přesvědčení, že dokonalá církev je shromážděním vyvolených podle věčného předurčení božího a budou spaseni, ačkoli si svého předurčení nejsou vědomi. V těchto lidech působí Duch svatý. Zlí lidé se svou církví zahynou. Milíč vybízí k následování Krista. K tomu hlavně slouží boží slovo. Dalším prostředkem je přijímání oltářní svátosti. Milíč doporučuje častou zpověď a časté přijímání eucharistie. Podobné hlasy slyšíme i od Matěje z Janova. Byl proti kultu obrazů. Ačkoli ctění obrazů zcela neodmítá, vyvrací víru, že by skrze obrazy Bůh činil zázraky. Matěj neuctívá ostatky svatých. Svatí se mají velebit pouze v nebi. Také zastává všeobecné kněžství. Jedinou hlavou církve je Kristus. Soudobou církev Matěj považuje za církev Antikristovu, i když ji Kristus zcela neopustil. Jako jediná možnost nápravy je navrácení se ke Kristu. Tato výzva se ozývá po celou dobu reformního hnutí. Pro Tomáše Štítného je mravný život v pravé zbožnosti, kdy se člověk úplně oddá Kristu.

Samozřejmě nemůžeme pominout vliv valdenských, jejichž učení Jednotu bratrskou velkou měrou ovlivnilo. Příklad i poprava jsou pro ně smrtelným hříchem, nevěří v očistec ani přímluvy svatých. Za modloslužbu považují ctění obrazů i svatých. Téměř celou bohoslužbou a obřady v tehdejší podobě pohrdají. Mezi další vlivné osobnosti z ciziny se řadí i Jan Viklef. Viklefovo učení nacházíme hlavně u Mistra Jana Husa.

Náboženské nároky české reformace se dají shrnout do několika bodů:

- všechny spojuje velký zájem o Písmo svaté, zvláště o Nový zákon; skrze Písmo promlouvá Hospodin. V zájmu o Písmo se shodují

s obecnou církví, přesto jednají proti církevnímu smýšlení tím, že se o Písmo opírají výhradně. Díky tomu mnozí už nevidí v církvi a v tradici větší autoritu než v Písmu svatém.

- Je to důraz na víru jako cestu spasení. Taková víra je živá a vede k novému čistému životu.
- S novým myšlením přichází i vysoký nárok na mravní život. To znamená úplná oddanost Bohu, Kristu a Písmu. Podmínkou mravného života je pak vyvarování se neřestí. Právě tento bod zapříčinil napětí s obecnou církví. Požadavek na mravný život se vztahoval i na kněžstvo. Kněz má být plný ducha Božího a skrze něho se má pak šířit na celé obecnství.
- Křesťanovi má největší potěšení činit obecnství s Kristem a to nejen při slovu Božím, ale hlavně při svátosti oltářní. To je ústřední myšlenka celého husitství. Eucharistii má křesťan přijímat co nejčastěji a to nejen tělo Kristovo, ale i jeho krev.

Tyto všechny body rozpracovává ve svém učení Mistr Jan Hus. Husovi šlo o úplnou vnitřní oddanost srdce a vůle člověka Bohu. Důrazně kárá hříchy lidí i kněží, protože jinak náprava církve není možná.

Nástupcem Husovým je Jakoubek ze Stříbra. Autoritu nespátřuje pouze v Písmu, ale také u starých světců. Není tedy pro důsledný biblicismus, ale autoritu Písma opírá o tradici. Jakoubek ze Stříbra se stal vůdčí osobností středního proudu utrakvistů. Kromě Jakoubkovy strany se v Praze utvořila radikální strana vedená kazatelem Janem Želivským i konzervativní strana utrakvistů, kterou reprezentovali pražští mistři a šlechta.

Roku 1420 došlo k zformulování hlavních bodů husitského učení, známé jako čtyři pražské artikuly. Šlo o oficiální prohlášení, sjednocující všechny husitské strany. Ve čtyřech bodech se píše o přijímání laického kalicha (tzn. přijímání chleba i vína), o potírání smrtelných hříchů, o svobodné

kázání slova Božího a o zákazu světského kněžského panování. 4. července 1421 byla svolána synoda do Prahy, kde se měl projednat program doplňující pražské artikuly. Synoda odsouhlasila dvacet tři článků, proti kterým hlasovali pouze táborité. Na třidvacet článků navázal se svým učením M. Jan Rokycana.

2. M. Jan Rokycana

2.1. Biografie M. Jana Rokycany

Rokycana se po celý svůj život hlásil k umírněnému proudu utrakvismu a byl zastáncem kompromisní střední cesty. Po smrti svého mistra Jakoubka ze Stříbra se ujal vedení pražských utrakvistů. Pokračoval i v boji proti radikálním názorům, zejména v Praze. Roku 1424 byl vysvěcen biskupem Konrádem a začal kázat v Týnském chrámě. V roce 1431 byla v Jihlavě ustanovena kompaktáta shrnující utrakvistickou věrouku na základě čtyř pražských artikulů. Jan Rokycana veškeré své naděje na uznání husitských požadavků římskou církví vkládal právě do kompaktát. Roku 1432 měla být kompaktáta obhajována na koncilu v Basileji. Jan Rokycana se ujal obhajoby jednoho z bodů: o nutnosti přijímání těla i krve Páně všemi lidmi. Protože se koncil obával nových možných konfliktů, kompaktáta přijal, i když ve značně omezené podobě.

Jana Rokycana byl zvolen arcibiskupem utrakvistické církve, ale nikdy v této funkci nebyl papežem uznán. Jeho role byla spíše administrativní, protože neměl pravomoc světit kněze. Svou církevní politiku zaměřil na vyrovnání se s římskou církví. Přes všechny Rokycanovy snahy o smír, roku 1462 papež Pius II. prohlásil kompaktáta za neplatná.

Rokycanovu stranu charakterizuje, že názorově neměla daleko k radikálním tábořským názorům, přesto až na kompaktáta, zaujímal stanoviska skoro totožná s římskou církví. Vedle Rokycany stáli ve vedení utrakvistů i Martin Lupač a později Václav Koranda ml., který po Rokycanově smrti převzal správu církve.

Ačkoli se Rokycanovi za celý jeho život nepodařilo vyjednat smír s Římem, po dobytí Tábora se mu podařilo víceméně sjednotit rozdělené utrakvisty a vytvořit jednotnou církevní nauku.

Za svou oblibu u Pražanů Jan Rokycana vděčí především svým kázáním v Týnském chrámě. Kázání M. Jana Rokycany vycházela ze skutečných poměrů. Vyhýbal se věroučným otázkám a zaměřoval se na potřeby obyčejných lidí. Ve středověku platilo, že co se týče otázek, které jsou nad lidské chápání, na ty se člověk ptát nemá. Má jim prostě věřit, neboť to jim bude přičteno k dobru na onom světě. Naproti tomu, otázky, které mohou být vyloženy a dokládány rozumem, mají být kazatelem vyloženy. Prameny uvádějí, že Rokycana byl výborný řečník. Mistrně ovládal český jazyk, mluvil prostě a nebál se sáhnout po vulgárních výrazech. Často používal pořekadla a přísloví. Kázání obohacoval přiléhavými přirovnáními. Kázání, která se nám zachovala, zřejmě nenapsal sám Rokycana, ale někteří z jeho posluchačů, proto je máme zachována v různocšteních. Rokycana nejspíše používal pouze kostru kázání a během dne svá kázání různě upravoval a doplňoval. Pro nás je cenné, že jeho posluchači kázání zachytili přesně v té podobě, v jaké Rokycana kázal, tedy všemi interjekcemi, řečnickými otázkami i hrubými výrazy, které by nejspíše Rokycana vynechal, kdyby svá kázání později přepisoval.

2.2. Učení M. Jana Rokycana

Mezi hlavní Rokycanovy zájmy patří vymýcení neřesti, hříchu a pověry. V čem byl Jan Rokycana naprosto nekompromisní, byly věci týkající se morálky. Život křesťana má být čistý po vzoru Krista a církev chudá po vzoru první církve, jak je nám to zprostředkováno skrze církevní otce a knihy „dřevních svatých“.¹ Rokycana současné církvi nepřikládal větší vážnost. Považoval ji za morálně pokleslou a to hlavně díky morálnímu úpadku kněžstva. Z úpadku kněžstva rovněž plyne úpadek lidu. Nápravu Rokycana spatřoval ve svědomitém plnění všech kněžských povinností. Zvláště, aby

---

¹ dřevní, dřevní, *adj.* = předešlý, někdejší, dávný, starý. Jedná se asi o zápisy ze života světců z dob první církve.

lehkomyšlně kněží neudíleli rozhřešení při zpovědi i tomu, kdo se opravdu nekaje ze svých hříchů a potom přistupuje k večeři Páně. Sám Rokycana si přál, aby byla zavedena přísnější církevní kázeň. Své posluchače vyzýval k tomu, aby se dobrých kněží přidržovali a často od nich přijímali svátosti. Přesto dbal na to, aby zbytečně proti kněžím nehorlil a tak nevyvolal vůči kněžskému stavu u lidu nepatřičnou nevoli. Káral taky lid, aby u něj nedocházelo pouze k vnějšímu přijímání bez vnitřního polepšení po zpovědi.

Rodina je podle Rokycany základ společnosti, proto má být rodinný život čistý a zbožný. Rodiče se musí chovat vzorně. Mají žít bez smilství a cizoložnictví. Společně mají vychovávat své děti a vést je k dobrému a ctnostnému životu. Stejně tak hospodář má vychovávat svou čeládku. Nedostatek pozornosti vede k tomu, že děti jsou neukázněné a zkažené. Pokud si někdo myslí, že má zodpovědnost jen sám za sebe a bude se zodpovídat jen ze svých hříchů, je na velkém omylu. Na onom světě bude souzen za hříchy svých dětí stejně jako za své vlastní. To samé platí i pro hospodáře a jejich poddané. Proto budou nejspíše spaseni prostí lidé, kteří se starají pouze o své vlastní spasení.

Dětem se nemá dávat nic navíc, než co potřebují, protože rozmařilost vede do záhuby. Zvláště hřeší matky, které své děti již od mala přivykají na drahá oblečení a ozdoby, protože to vede k pýše a marnivosti. Přesto mají rodiče své děti vychovávat citlivě, bez zbytečného křiku a proklínání. Pokud je třeba má se dítě potrestat metlou. Jan Rokycana se obrací i k dětem. Děti mají své rodiče ctít a ve všem je poslouchat, jak se to po nich žádá v Desateru. Přesto pokud by byl nějaký příkaz proti Božímu zákonu, může rodiče neuposlechnout. Za rodiče se nemá dítě stydět, ani je nesmí nechat trpět v nouzi i o poslední sousto se mají se děti s rodiči podělit.

Jan Rokycana ve svých kázáních neušetřil ani stav manželský, jak se nám o tom zachovalo v jeho Postile. Manželství je dobrovolné spojení muže

a ženy. Někoho nutit do sňatku by byl velký hřích proti přirozenosti. Matka má před svatbou svou dceru uvědomit o tom, jak velké nesnáze manželství obnáší. Do svazku manželského se má vstupovat jen proto, aby se člověk uchránil před těžkým hříchem a měl naději na spasení. Proto nemají snoubenci hledět na bohatství nebo krásu toho druhého. Do manželství mají také vstupovat mladí lidé, protože manželství je svátost a snoubenci by měli být bez smrtelného hříchu. Rokycana taky po novomanželech chce, aby nejméně čtvrt roku po svatbě nesouložili. Svatba má být bez zlých lidí, tzn. bez hudebníků, tanečníků, aj. Manžel nemůže po ženě chtít sex, když ho odmítne. Souložit se nemá v období půstu a v pátek. Nikdy nesmí muž souložit s těhotnou ženou, protože to je zvrhlost. Následkem toho se pak rodí nemocné děti a nestvůry (Rokycana uvádí příklad, kdy se ženě narodilo medvědě). Souložit se má jen za účelem plození dětí.

Jan Rokycana varuje, podobně jako před ním Jan Milíč z Kroměříže, před obchodováním. Je prý v naší přirozenosti, že člověk prodá věc draž, než jaká je její skutečná cena a kupec raději nakoupí věci levně a za draho je prodá. Tím jedná proti přikázání lásky k bližním, protože je chce při prodeji ošidit. Obchodovat nesmí zejména kněží, panny a vdovy. Těm náleží chudoba. Rokycana nemíní obchodování zrušit, jen obchodníky nabádá, aby měli na zřeteli obecné blaho a jejich zisk z prodeje byl přiměřený. Rokycana tvrdí, že snadné výdělky z obchodu svádí řemeslníky k tomu, aby se obchodováním zabývali. Opouští své řemeslo, jezdí po jarmarcích a oddávají se neřestem.

Po soudcích Rokycana požaduje lítost s viníkem, protože Kristus měl slitování se všemi, i s nevěstkou, které hrozila smrt. Soudce má být spravedlivý a nezkorumpovatelný. Při vynášení soudu se má sebezpytovat, zdali on sám není ještě hříšnější než obžalovaný.

Mnoho chyb Jan Rokycana vidí na ženách. Ztracuje všechno líčení, nošení šperků a drahých šatů. To vše slouží ke svádění mužů a takové ženy jsou pak vražednice duší svých bližních, protože je přivádějí do záhuby.²

Pro Jana Rokycanu by byl svět o dost lepší místo, kdyby lidé zachovávali jen jedno přikázání – přikázání lásky ke svému bližnímu. Kdyby se lidé milovali, jak jim to Bůh přikazuje, nebylo by na světě válek, vražd, krádeží, a tak dále. Pak by nemusela být žádná panská přikázání, protože ta nedokážou zamezit hříchu. Ani hrozba trestu nedokáže lidi odradit od páchání zločinů. A pokud není mezi lidmi láska, jsou nadarmo všechny pouti, placení almužen nebo chození do kostela. Protože pokud si myslí, že to jediné jim zajistí věčný život a přitom pokládají lakomství, nenávisť, sobectví, závist nebo ožralství za normu, nic jim od věčného zatracení nepomůže. Také je špatně, když si mniši a kněží myslí, že jejich jediným posláním je časté modlení. Lidé by měli tvořit jednotu v tichosti, lásce a pokoře. Místo toho jsou v neustálém rozbroji a sváru. Ti jsou u Boha v nenávisti, protože trhají Kristovo duchovní tělo na kusy.

Není snad jediného lidského povolání, které by Jan Rokycana nepodrobil přísné kritice. Nebojí se jít proti králi, či císaři stejně jako proti vesničanovi nebo pastýři. Při kázáních poukazoval na poklesky panen, vdov i manželů. Nejčastěji však kritizoval stav kněžský.

Rokycana v celé společnosti neviděl nic dobrého, přesto doufal, že má ještě čas se obrátit. Odsuzoval fatalismus některých, kteří tvrdí, že člověk narozený pod některou planetou musí páchat zlo. Páchat zlo nemusí nikdo, protože nás Bůh obdařil svobodnou vůlí a my se můžeme zlu bránit. Vypracoval tedy mravouku velmi křesťanskou a lidskou. Jak už bylo řečeno, ve věcech mravnosti byl Jan Rokycana nekompromisní. Církev sice velebila

---

² Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany, Praha: Nákladem české akademie věd a umění 1938, str15

Kristův život, ale nechovala se podle toho. Místo aby byla chudá a pokorná, stala se z ní staletím své existence bohatá a mocná organizace, řídící chod tohoto světa. Čistotu kněží jenom kážou, ale sami se tím neřídí. Lásku u kléru Rokycana nenachází.

Jan Rokycana nebyl pouze knězem a kazatelem, ale i vzdělaným mistrem svobodných umění. Roku 1453 se stal rektorem Pražské univerzity. Rokycana nikdy nevysvětlil své učení. Ve spisech se dotýká téměř všech otázek, které tvoří sumu teologie, takže si můžeme z jeho děl zkonstruovat jasný obraz jeho celého učení.³

2.2.1. Víra, Písmo svaté a tradice

Rokycanovo učení o víře je téměř ortodoxně katolické. Bez víry nemůže být nikdo spasen, proto se musí každý křesťan o víru zajímat a nechávat se o ní poučovat. Prameny víry jsou Písmo svaté, skutky apoštolské a apoštolská první církev. To je podle Rokycany rozdíl mezi římskou církví a utrakvisty. Autorita římské církve nařizuje věřit v učení katolické, zatímco utrakvisté svou víru odvozují od těchto tří bodů. Rokycanovi nestačí pouze holá víra, nýbrž patří k ní i skutky lásky jak k Bohu tak k bližnímu. Víru si člověk nijak nezasluhuje, je mu dána darem od Boha. Stejně tak Bůh dává skrze víru vyvoleným spasení. Protože víra není postižitelná rozumem, nemá člověk o víře příliš přemýšlet. Mohlo by se totiž stát, že takový člověk upadne do bludů a kacífství. Proto je lepší slepě věřit. Rokycana se opírá i o učení M. Jana Husa. Tvrdí, že autorita církve se má vždy podrobit autoritě víry, nikdy ne naopak.

Co se týče Písma svatého, má Jan Rokycana stejné stanovisko jako M. Jan Hus. Písmo svaté je zdrojem vší pravdy. V Písmu nalezneme potvrzení

---

³Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany, Praha: Nákladem české akademie věd a umění 1938, str.5

naší víry. Jinde Rokycana přejímá názor, že Zákon je vyhlášená Boží vůle. V zákoně Božím pak člověk nalézá celé a dokonalé lidské spasení. Každá lidská činnost se má srovnávat se Zákonem. Jak bylo dohodnuto i na koncilu v Basileji, právě zákon Boží bude nejvyšší soudní instancí ve sporech o víru.

Křesťan má mít dobrou znalost Zákona, protože to je jediná záštita proti ďábelskému pokušení, ale pouze ten, kdo má Ducha svatého tomu může porozumět. V Rokycanově době nebylo obvyklé, že by se kněží pokoušeli Písmo vykládat všem lidem z kazatelny. Proti tomu se Rokycana bouří. Písmo má být čteno každý den a každý den i vykládáno. Hlavně se obrací na laické posluchače, aby se sami v Písmu vzdělávali. S tím souvisí i Rokycanův požadavek, aby bylo Písmo k dispozici v českém, tzn. národním jazyce. Tomu se katolická církev bránila, protože vzdělaní teologové nepředpokládali, že by prostý člověk mohl být osloven Duchem svatým. Četba Písma chudými lidmi by vedla vždy jen ke zpupnosti. Rokycana píše, že vykládat může každý, pokud je veden Duchem svatým. Pokud ho k tomu vede jenom jistá privilegovanost, mohl by snadno sklouznout k bludům. I kněz by měl umět říct, že něčemu nerozumí, než aby vymýšlel něco nového.

Starý zákon je pro Rokycanu přípravou pro Nový zákon. Nový zákon má pro Rokycanu větší cenu, protože je to výklad a překonání Starého zákona. Je v něm odhalená celá pravda, proto si ho má křesťan vážit více než Starého zákona.

O církevní tradici a církevní Otce se Jan Rokycana opírá jen potud, pokud se shodují s Písmem. V tomto bodě je v rozporu s římskou církví. V rozporu s římskou církví je i jeho názor na zázraky. Zázraky Rokycana zamítá, protože byly potřebné pouze v prvotní církvi, ale dnes, kdy je víra utvrzena, je to pouze nástroj Antikristův.

2.2.2. Církev

Jan Rokycana dělí církev

- na sbor zvítězilých v nebeském království,
- na sbor spících v očistci,
- církev bojující na zemi.

Jinde se zmiňuje o církvi duchovní a tělesné. Nejspíše se zde opírá o Jana Zlatoústého, který církev rozděluje podobně. Míjí tím církev duchovní, která je založená na vyznání pravé víry a poznání, a tělesnou církev všude po světě, zahrnující dobré i zlé. Jan Rokycana církev dobrých nazývá po vzoru Zlatoústého nevěstou Krista, zatímco církev zlých nazývá nevěstkou. Pravá církev je tedy ta, co je ctnostná a řídí se Kristovými nařízeními. Pravým údem je ten, kdo následuje Krista celým svým srdcem a životem. Dobrý křesťan je s Kristem spojen i pravou vírou.

Největším bludem je pro Rokycanu představa, že svatá církev je jenom na jednom místě a to v Římě. Církev svatá je všude po světě. Její jedinou hlavou je Kristus, který ji založil.

Jan Rokycana přijal i učení o predestinaci. V církvi se nacházejí lidé určení ke spasení a lidé určení k zatracení. Za pravé údy církve považuje Rokycana všechny vyvolené, zatímco lidé předurčení k zatracení jsou v církvi jenom do počtu. A protože nikdo neví, kdo je k čemu určen, má se křesťan ze všech sil snažit konat jen to dobré. Proto uvádí čtyři věci, které zaručeně člověka přivedou do záhuby:

- spoléhání se na dlouhé zdraví,
- spoléhání se na boží milosrdenství,
- spoléhání se na pokání,
- pochlebování.

Rokycana varuje, že zatracenců je v církvi vždycky více než křesťanů dobrých, proto se nemá člověk ohlížet, jak se chovají druzí, ale má jednat podle svého svědomí.

Papežství se zakládá na Písmu. Papež je tedy Písmem vázán, stejně jako zbytek církevní správy. Rokycana nepředpokládá koncilní neomylnost. Rokycana se nestaví ani proti nařízením klatby. Tvrdí, že pravým údem Kristovým to nemůže nijak uškodit. Klatbu připouští pouze za přestoupení Božího nařízení.

Kněžský úřad sám o sobě nijak neodsuzuje, Rokycana píše, že je to stav velmi potřebný. Kdyby nebylo kněží, neměl by kdo posluhovat svátostmi. I tak je moc kněží při udílení svátostí jenom služebná. Jak bylo řečeno výše, Rokycanovy nároky na čistotu kněží byly velmi vysoké a často to zmiňuje i ve svých spisech. Důležitý je už výběr mužů, kteří se kněžímí chtějí stát. Má to být muž, který je povolán pro obecný prospěch. Takový je požehnán Duchem svatým. Kdo by se duchovním stal jen pro svou pýchu a slávu, ten je špatným příkladem pro lid. Vinen je i biskup, který by takového kněze vysvětil. Řádní kněží mají být v úctě u ostatních, protože

- Kristus jim osvětluje své učení a oni ukazují cestu do nebe,
- vzdělávají ostatní svým životem,
- jejich modlitby jsou ku pomoci před Bohem.

Hlavním znakem dobrého kněze je láska ke Kristu. V Postile Rokycana vypočítává všechny povinnosti kněží. Mezi přední úkoly klade Rokycana kazatelství. Další povinností kněze je modlení,⁴ sloužení mše a udílení svátostí. Kněz má být vzdělaný. Každý adept na kněze se má vzdělávat již od dětství a biskupovou povinností je, aby nejdříve každého adepta vyzkoušel ze znalostí. Teprve potom ho může vysvětit. Nejen duševně, ale i tělesně má být dobrý

---

⁴Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany, Praha: Nákladem české akademie věd a umění 1938, str. 58

kněz zdatný. Ale nejdůležitějším úkolem kněze je, aby byl za každých okolností příkladem svému okolí. Má žít dobrý a ctnostný život, vedený hlavně v čistotě, chudobě a pokoře. Kněz se za svou chudobu nemá stydět a jemu svěřeni křesťané o něho mají dobře pečovat a ve všem mu pomáhat.

Za největší prohřešek duchovenstva považuje Rokycana svatokupectví. Svatokupectví rozumí vybírání peněz za svátosti, biřmování, za zpověď nebo za posvěcený olej. Kněží vybírali až třikrát do roka peněžní obětní dary a desátky pro své přilepšení. Pokud někdo platit nechtěl, hrozilo mu, že bude dán do klatby. To vše kněží dělali, navzdory příkázání prvního českého arcibiskupa Arnoštka, který nařizuje, že každý, kdo tak bude činit, má být uvězněn.

I za Jana Rokycany byl prodej odpustků stále aktuální. Stejně jako Hus i Rokycana nabádá církev, aby toho zanechala. Se stejnou vervou bojoval proti nezřízenému kultu svatých a jejich obrazů⁵. Rokycana nežádá, aby v kostelech nebyly žádné obrazy, jen jich nesmí být moc, protože pak odvádějí člověka od pravé zbožnosti. Kostely jsou svatá místa. Člověk by do nich neměl chodit oblečen do nákladného obleku, ale měl by do něj vstupovat chudě a pokorně. Modloslužba je pro Rokycanu založení svého spasení na tom, že člověk chodí do kostela, odřiká modlitby, které má, počká na požehnání, pokropí se svčenenou vodou a čeká odpuštění hříchů. Ale pak jde a hřeší s vědomím, že mu znovu bude odpuštěno.

S očištěním Rokycana problém nemá, jen se s ním nesmí obchodovat. Vyčítá kněžím to, že se o spasení člověka za jeho život nestarali, ale jen co umře, chtějí po pozůstalých, peníze za sloužení mší.

Věrní kněží a kazatelé nepochlebují lidem, ani nehromadí bohatství. Nebojí se povědět lidem pravdu do očí. Lidé si raději všímají, zdali je kněz

---

⁵ Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany, Praha: Nákladem české akademie věd a umění 1938, str. 67

důstojný, než jestli káže pravdu. Na otázku jestli může laik kněze pokárat, odpovídá Rokycana kladně. Palčivou otázku, zdali špatný kněz podává neplatné svátosti, Rokycana řeší jen okrajově. Zlého kněze při svátostech zastoupí Bůh, ale nesmýšlí-li kněz správně o Kristově tělu, neposvěcuje platně, protože základem posvěcování je pravý úmysl a pravá víra.

Více výtek než proti kněžím má proti mnichům. Nazývá je pokrytci. Vyčítá jim, že nic nedělají, přesto jsou dobře živi z almužny, kterou nažebrají.⁶ Stejně ostře vystupuje proti jeptiškám.

Svatými Rokycana rozumí všechny v církvi zvítězilé, ale nejen tam. Podobně jako Hus, svatými nazývá i vyvolené v církvi bojující. Vyvolené zahrnuje do obcování svatých, splňujících tři podmínky:

- nedopustí se nikdy smrtelného hříchu a těm všedním hříchům se bude snažit co nejvíce vyhnout,
- budou často činit pokání,
- budou žít ctnostný život a konat dobré skutky.

Pokud to budou plnit, bude za ně orodováno od svatých v církvi zvítězilé. Zvláštní úctu má Jan Rokycana k Panně Marii. Často o ní kázal. Velebí její chudobu a pokoru. Panna Marie oroduje za naše spasení u svého Syna. Za to jí máme děkovat. Přesto Marii nemůžeme nikdy velebit stejně jako Krista, protože není božské podstaty.

2.2.3. O Bohu, o svaté Trojici, o stvoření, o Kristu

Předmětem víry je pouze Bůh. Boha lze poznávat skrze jeho velkolepé dílo, ale dokonale ho poznat jde pouze skrze víru a lásku. Neznalost Boha vede ke všem hříchům. Bohu sloužíme, pokud následujeme Krista v pokoře, tichosti

---

⁶ Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany, Praha: Nákladem české akademie věd a umění 1938, str. 72

a trpělivosti.⁷ Bůh je pro Rokycanu věčný, počátek všeho dobrého, všudypřítomný kořen svatosti. Boha nelze nijak uchopit. Hospodin je nesmírně dobrotivý. Jeho dobrota spočívá v Ježíši Kristu, v činech světců – Panny Marie, sv. Petra a jiných apoštolů a hlavně ve svátostech. Bůh je nade vše milosrdný, ale i tak se má člověk Boha bát, protože je také spravedlivý. Skrze milosrdenství se člověk Bohu přibližuje. Za všechny dary máme Bohu děkovat. Bohatý si má brát příklad z chudého, protože ten děkuje za málo. Svá kázání Rokycana ukončuje tím, aby lidé pamatovali, že Bůh miluje lidi všechny bez rozdílu. Chudé stejně jako bohaté.

O Trojici Rokycana nerad kázal, protože těžké dogmatické otázky jsou nedostupné lidskému rozumu. Vše co potřebují znát je obsaženo v Krédu. Pokud vykládá učení o Trojici, přejímá Husovo učení. Srovnává tři osoby Trojice s rozumem, pamětí a vůlí, které tvoří dohromady lidskou duši. Podstata a skutky sv. Trojice jsou nerozdílné. Bůh Otec dává moc k přemožení nepřátel, totiž těla, světa a ďábla, Syn dává moudrost, Duch sv. svou milost a dobrotu; ale přitom Otec je nesmírné moci, též Syn. A stejnou podstatu má i Duch svatý.⁸ Otec a Syn si jsou ve všem rovni. Kristovo božství Rokycana dokazuje citáty z Písma. Bez Ducha sv. nejsou možné žádné dobré skutky. Duch sv. je utěšitel, pravda, síla, pomocník, bezpečný vůdce a největší orodovník.

Člověk je neustále pokoušen ďáblem, proto se musí přidržovat Božího zákona a prosit o Ducha svatého, který lidskou duši ochrání. Ale hřích nelze ze světa vymítit, protože lidé zhřešili už v Ráji. Prvotním hříchem přišli první lidé o blahoslavenství. Vedle pýchy bylo hlavní příčinou neposlušnost. Za tento hřích musíme pykat úmornou prací, bídou, chudou a nemocemi. Mnozí lidé se kvůli tomu rozhodli utéct ze světa do klášterů a do škol, ale to je proti

---

⁷ Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany, Praha: Nákladem české akademie věd a umění 1938, str. 80

⁸ tamtéž, str. 90

Hospodinovu záměru. Naším úkolem je toto vše nést a spoléhat na Boží milosrdenství.

Kristus přišel na svět, aby odejmul d'áblu všechnu moc a usmířil Boha s lidským pokolením. Příchod Krista je projevem Boží lásky a milosti. Kristus má dvojí přirozenost, božskou do věčnosti a lidskou od svého příchodu na tento svět. Kristus na sebe vzal mnohé nedostatky hříšných lidí⁹, ale ne všechny. Od narození si byl všeho vědom, nepřevzal ani lidskou pýchu, ani ženské způsoby. Rokycana připisuje Kristu různé atributy. Je pastýř i cesta, počátek i konec, smírce a prostředek smíru, Beránek, chléb božské modrosti, studnice dobroty a lásky, je spravedlnost sama, je pravda, život a oběť. Kristus se stal prostředníkem mezi Bohem a člověkem. A stejně jako Boha i Krista nejlépe uctíme plněním jeho přikázání. Kristu je nejzpůsobilejší soudce na konci věků. Pokud přišel, aby nás navedl k pokání, příště přijde, aby pomstil naše hříchy.

2.2.4. O člověku

Spasení člověka nezáleží jen na jeho víře, ale i na skutecích a plnění Božích přikázání. Jen v Zákoně je spasení. K Zákonu přivádí kněz skrze kázání. Užitek z toho má jen ten, který řádně poslouchá. Rokycana upozorňuje na to, že kazatelé jeho doby své posluchače odvádějí od Zákona a hledají spasení jinde. Nařizují jim pusty, kupování odpustků, poplatky církvi...I tak si Rokycana pochvaluje, že je v Čechách mnohem více dobrých kazatelů, než jinde v Evropě.

Ke spasení člověku dopomáhají ctnosti. Rokycana je rozděluje na teologické, základní (kardinální) a zevnitřní. Teologické ctnosti jsou: víra, naděje, láska. Základní jsou: opatrnost, střídmost, síla a spravedlnost. Poslední

---

⁹ Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany, Praha: Nákladem české akademie věd a umění 1938, str. 104

ctnosti jsou: půst, modlitba a almužna. Ty Rokycana zahrnuje i do dobrých skutků.

Ctnostmi bývají též nazývány dary Ducha svatého.¹⁰Těch je sedm - bázeň, umění(věda), dobrota, síla, rada, rozum, moudrost. Rokycana si nejvíce váží pokory.

Rokycana se snažil o mravní nápravu svých posluchačů, stejně jako se oni snažili jiní čeští reformátoři před ním. Rokycana byl pohoršen stavem společnosti. Neustále na to narážel ve svých kázáních, až nakonec vypracoval seznam hříchů, týkajících se přestoupení Desatera. Často opakuje, že jediný způsob jak se hříchům vyvarovat, je přidržování se božího přikázání, a z toho plynoucí láska a bázeň před Bohem. Ale žít bezhříšný život není v lidských silách. Rokycana, jako většina středověkých autorů, rozděluje hříchy podle závažnosti přestoupení na všední lehké a těžké smrtelné.

---

¹⁰ Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany, Praha: Nákladem české akademie věd a umění 1938, str. 129

3. Počátek Jednoty bratrské

Rokycanovy posluchači se začali scházet mimo bohoslužby kolem roku 1453 a později začali tvořit volné náboženské společnosti kolem kněží, odpovídajících nárokům Rokycany na mravní život kněze. Právě z těchto náboženských skupin se časem vykrystalizovala Jednota bratrská. Vedle Rokycany působili současně i někteří laikové a kněží. Mezi nimi vynikl obzvláště Řehoř Pražský, Rokycanům posluchač z Týnského chrámu. O Řehořově životě se ví velmi málo, protože nikdo z jeho současníků se o něm nezmiňuje. Od něho samého víme jen to, že dříve kázal na Slovanech. Nejspíše byl řádovým bratrem a kazatelem, ale knězem nejspíše nebyl. Bratr Řehoř patřil mezi první, kteří začali navštěvovat Vilémov a scházet se s Chelčickým.

Na Řehoře a další posluchače velmi zapůsobila Rokycanova kázání, kde „mluvíval...o křesťanech prvních církve apoštolské a kterak sou ti křesťané svatě živi byli a zvolovali lidi, ctnostné a moudrostí boží obdařené v ouřadě řádně živi byli ku prospěchu spasení a kterak lidi zřízeně vedli, aby se hříchů varovali a v lásce přebývali, a což na ně přišlo od koho, s milostí trpěli, zlého za zlé nečiníce. A že křesťan věrný nemá žádnému příčina býti k smrti, neb křesťané v první církvi apoštolské žádných pomst nečinili, než kdo neostříhal víry P. Krista a života křesťanského, s ním jednoty neměli, ani jísti ani píti chtěli.“¹¹ Bratř Řehoř se ztotožnil s Rokycanovým ideálem prvních křesťanů a stavěl se na odpor současné zkaženosti církve a kněží. Za současným stavem církve spatřoval on i mnozí další dílo Antikristovo, proto se společně rozhodli najít dobré kněze a s nimi ideální církve. Mezi často navštěvované kněze patří Martin Lupač a Jan Opočna. Oblíbené kněze nacházeli Rokycanovy posluchači také ve Vilémově, v Divišově i v Chelčicích.

---

¹¹ Hrejsa, Ferdinand; Bednář, František; Hromádka, Josef L., *Zásady Jednoty českých bratří*, ..., 1936, str. 48

V Divišově se nacházela náboženská skupina, která zdůrazňovala časté přijímání. Svátosti připisovali zázračný účinek. Prý zahlazuje veškeré hříchy a člověka vyléčí jak duchovně tak tělesně. Pro svou horlivost byli vilémovští pro Rokycanovy posluchače příliš výstřední.

Mnohem více je zaujala skupina „bratří Chelčických“. Byla to skupina laiků, kteří společně četli a vykládali spisy Petra Chelčického. Pro chelčické nebyla důležitá bohoslužba, ale vnitřní náboženské smýšlení a zbožný život. Přijímání svátosti nijak neodmítali, ale dbali na to, aby byly podávány pouze opravdu dobrými kněžími. Tento požadavek je od vilémovských odlišoval. Nakonec se s nimi dostali i do sporu, který Jan Rokycana rozsoudil ve prospěch chelčických. S postoji Petra Chelčického seznámil Rokycana své posluchače i přes to, že proti němu Chelčický vystoupil ostrou kritikou.

Vliv chelčických na Rokycanovy posluchače vedl k tomu, že se rozhodli odstěhovat na venkov, kde by unikli hluku a neřestem hlavního města. Se svolením M. Jana Rokycany se roku 1458 přestěhovali do Kunvaldu na Litickém panství.

3.1. Petr Chelčický

Biografické údaje o Chelčickém nemáme žádné. Petr byl laik, na vysokém učení nestudoval, protože neuměl latinsky. Do Prahy ho přivedla spíše náboženská tužba. Četl a studoval Husova díla a navštěvoval jeho kázání v Betlémské kapli.

Po upálení M. Jana Husa v Kostnici r. 1415 se v Čechách schylovalo k nepokojům. Byly vznášeny dotazy, zdali může křesťan vyměnit meč duchovní za meč hmotný, pokud má bránit pravdu. A zdali může jít proti církvi, či státu. Na tyto dotazy univerzitní mistři odpovídali rozporuplně, ale většinový názor byl takový, že křesťan pozvednout meč může pouze v nejvyšší nouzi. Petr Chelčický byl jiného názoru. Podle něho by křesťan neměl vůbec

pozvednout meč, protože by to bylo proti přikázání „Nezabiješ!“. Svě přesvědčení nezměnil ani po rozhovorech s Jakoubkem ze Stříbra. Pak odešel z Prahy. S univerzitními mistry ho spojovalo pouze přesvědčení, že kalich patří všem bez rozdílu. Pro Petra platí, že co ustanovil Kristus, nemá nikdo právo měnit. Petr Chelčický po vzoru Jana Viklefa zamítal transsubstanciaci. S Viklefovým učením se seznámil za pobytu v Praze. Po odchodu z Prahy, se přidal k táborským, ale brzy vyšly najevo rozdíly v chápání učení o večeři Páně a Chelčický se s táborskými rozešel.

Petr Chelčický, znechucen tehdejší vývojem, se rozhodl sepsat své základní věty a závěry do učení o církvi a státě a jejich vzájemném vztahu. Tak vznikla Postilla, jeho nejobjemnější dílo¹². Za největší prohřešek církve považoval odpadnutí od pravého křesťanství. Zároveň doufal, že takový stav není konečný. Postillu postupně doplňoval a rozvíjel její traktáty. Některé pak spojil do menšího díla Síť víry.

3.1.1. Učení Petra Chelčického

Učení Petra Chelčického se opírá o Písmo, církevní otce a Jana Viklefa. Jediným pramenem víry je Boží vůle, kterou Bůh lidem zjevil úplně a s trvalou platností, a to skrze apoštoly a jejich spisy.

Důležitým tématem pro něj je poměr církve a státu. Odvolává při tom na prvotní církev, která je mu vzorem. Křesťané sice žili ve státě, ale neúčastnili se jeho pochodů. Církev byla sice pronásledovaná, ale to je pro Chelčického dokladem její dokonalosti. V utrpení si byli všichni křesťané rovni. Tak tomu bylo až do Konstantina Velikého, kdy se křesťanství stalo státním náboženstvím. Křesťanský stát je pro Petra Chelčického největší zlo. Stát má chránit a hájit pokoj, i když je mu vlastní donucování a moc. Křesťana

---

¹² Goll, Jaroslav, Chelčický a Jednota v XV. století, Nákladem historického klubu, 1916, str. 18

nelze nutit k dobrým skutkům mocí. Má je dělat sám z podstaty toho, že je křesťanem. Tresty za špatné jednání, které stát ukládá, jsou pouhou mstou, kterou má křesťan zapovězenou. Petr Chelčický své myšlenky rozvádí do radikálních tezí. Křesťan, jakkoli je utlačován, či do něčeho nucen, nesmí za žádných okolností proti tomu vystoupit. Vzpora proti moci je zlem. Hřeší i ten, kdo hájí pravdu Božího slova mečem. Křesťan má zlo snášet a oplácet mu dobrým.

Chelčického také pobuřuje společenský řád a přičí se mu i některá povolání. Křesťan nesmí být soudcem. Zbožný člověk nemůže nikoho soudit. Nehledě na to, že by musel odsuzovat i na smrt. Stejně tak nesmí být kupcem, protože by byl v pokušení chtíče. Kupci se navíc zdržují ve městech, kterým by se měl každý křesťan vyhnout pro jejich zkaženost. Nejprudší kritika však patří všem, kteří žijí z práce druhých. Obrací se zvláště na stav urozený. Každé panování a vykořisťování se protíví bratrskému přikázání rovnosti.

Kritika se nevyhnula ani církevním řádům. Mnišství odsuzuje Chelčický úplně. Farářský úřad byl založen Konstantinem, jen proto, aby mohla církev bohatnout díky kostelům a klášterům a Papežský úřad degradoval v okamžiku, kdy papež Silvestr přijal od císaře moc a bohatství.

Petru Chelčickému na církvi vadí, že mění a ruší bezprostřední vztah a poměr člověka ke Stvořiteli a Spasiteli.¹³ Církev chce zprostředkovat člověku spasení, které je podmíněno dodržováním zákonů, které si sama vydává. Tím se víra v církvi stává mrtvou. Chelčický učí, že správný poměr k Bohu je založen na živé víře. Základem je vyznání, že Ježíš Kristus, syn Boží, zemřel za nás a pravé křesťanství spočívá v jeho následování. Kristus není jenom

---

¹³Goll, Jaroslav, Chelčický a Jednota v XV. století, Nákladem historického klubu, 1916, str. 26

učitelem a vzorem, ale i jediným prostředníkem mezi stvořením a Stvořitelem¹⁴.

Do svého učení Petr Chelčický zahrnuje i nauku o svobodné vůli, o znovuzrození a o milosti. O svobodnou vůli člověk nepřišel při prvotním hříchu. Vše dobré stojí teprve před ním a je pouze na něm jak zvolí. Ke správnému rozhodnutí ho vede boží milost. Bez ní by člověk nedošel k prozření a Boží vůli by se dobrovolně nepodrobil.

Bez Boží milosti člověk nedojde ani spasení. Přesto Chelčický dobré skutky vedoucí ke spáse nevyklučuje. V Postille píše, že někteří byli Bohem ke spáse vybráni a Bůh chrání od hříchu. Zbytek si musí své spasení zasloužit, ne skutky, ale pokorou a kajícností. Dobré skutky mají být konány z lásky k Bohu a ne z obavy o své spasení.

Za svátosti Petr Chelčický považuje pouze ty, které byly ustanoveny Ježíšem Kristem. Křest a Večeři Páně. Svátosti v církvi rozmnožují Boží milost, ale pouze za předpokladu, že přijímající je u Boha v milosti. Chelčický se nevyhýbá ani křtu dětí. Jedinou podmínkou je zbožnost jeho rodičů. Zbožnost vyžaduje i u těch, kteří přijímají Večeři Páně. Hříšník nemůže přijímat svátost, stejně tak jako hříšný kněz nemůže svátost podat. Zbožný křesťan se má takovým kněžím dokonce vyhýbat. Přesto ve svém učení Petr Chelčický nejde tak daleko, aby prohlásil, že svátost přijatá „zlým“ knězem pozbývá své účinnosti. Úkolem každého sboru je, aby si své kněze vybírali sami. A pokud dobrého kněze nenaleznou, aby raději bez něj zůstali a úřad svěřili laikům.

3.2. Založení Jednoty bratrské a první řády

Za zakladatele Jednoty bratrské se považuje bratr Řehoř. O dalších zakládajících členech Jednoty bratrské toho mnoho nevíme. Členy byli

---

¹⁴ Goll, Jaroslav, Chelčický a Jednota v XV. století, Nákladem historického klubu, 1916, str. 27

nejenom Rokycanovy posluchači, ale i někteří z Chelčických a mnozí z okruhu táborského kněze Štěpána. Díky častým stykům s valdenskými Jednota získala své členy i z této náboženské sekty.

Otázky které Jednotu bratrskou trápily v prvních desetiletích své existence, se týkaly stejných témat vlastních celému husitskému hnutí. Nejpalčivější pro Jednotu byl rozdíl dobrého a zlého kněze a způsob oltářní svátosti. Odpovědi pak hledali v Rokycanových kázáních a především u Chelčického. Táborské nebo pikartské učení zamítli. Jednota bratská nevytvořila žádnou svou vlastní konfesi, ale již od počátku se v ní formovaly společenské řády, které byly potvrzeny kolem r. 1464.

- Jednota uznala za platný názor, že dobrovolná chudoba patří ke křesťanské dokonalosti. Členové Jednoty mohli svůj majetek věnovat ke společnému užitku, ale měli tak činit obezřetně, aby nepřilákali nové členy, kteří by prahli po jejich majetku. Drobná dobročinnost se tedy očekávala od všech členů Jednoty.
- Zatímco dobrovolná chudoba byla členům doporučena, platila pro kněze absolutně. Pokud si chtěli nějak přivydělat, měli se věnovat ručním pracím. Pokud by vydělali více než by jim stačilo k uživení se, měli přebytek darovat chudým. Kněžská práce byla omezena pouze na starost o spasení duší, proto neměli ani právo zasahovat do světských záležitostí společenství.
- O světské záležitosti se starali hospodáři. Ti se měli starat o nemocné a rozdělovali majetek po mrtvých pozůstalým.
- Vedle kněžského úřadu a hospodářů byl v Jednotě ustanoven ještě jeden úřad tzv. Starších. O jejich činnosti v těchto letech mnoho nevíme, ale zřejmě jim příslušelo přední a nejvyšší místo v hierarchii Jednoty bratrské.

Duchovní statky v Kunvaldě spravoval kněz Michal z Žameberka. Druhým knězem, který si získal důvěru Bratrů, byl Martin z Krčína. Krčín se stal druhým střediskem Jednoty bratrské.

Bohoslužby se jak v Kunvaldě tak v Krčíně nekonávaly tajně. Byl to první krok k oddělení se od utrakvistické církve. Středem těchto bohoslužeb bylo vysluhování večeře Páně, která se vysluhovala pouze Bratřím toho hodných. Možné vyloučení od stolu Páně za nemravný život, bylo základem udržení kázně společenství. Pokud se někdo prohřešil, měl být ostatními bratry pokárán a sám měl činit pokání. Jestliže ani potom nedošlo k nápravě, měl být z přijímání vyloučen. O tom skrze své Starší zřejmě rozhodovala celá obec. S tím souvisí, že ti, kdo se k Jednotě nově hlásili, nebyli hned k bohoslužbám pozváni. Zkušební lhůta trvala až dva roky.

Bohoslužby se konávaly v domech. Byly velmi jednoduché, obřady byly buď vynechány, nebo přepracovány. Bratři zcela zavrhovali vystavování těla Kristova a klanění se mu. V tom se podobali táboritům a bylo to příčinou sporů s okolními kněžími. Ačkoliv se bratři nezdráhali platit desátky, změny v bohoslužebné liturgii, vedli k žalobě Bratrů Rokycanovy. Ten se prozatím snažil veškeré spory uhladit.

3.2.1. Pronásledování

K prvnímu pronásledování Jednoty bratrské došlo kolem roku 1460. Král Jiří z Poděbrad, který tvrdě zakročil proti radikálním táborům, nemohl dopustit, aby v království došlo k novému štěpení utrakvistické církve. Pronásledování Bratrů bylo v souladu s jeho církevní politikou dodržování kompaktát. Jednotu bratrskou považoval za znovu postávající tábority, obnovující své učení a hrozící novými nepokoji. Tím by byla ohrožena i jeho možná volba na římského císaře.

Nejprve byla zakázána bohoslužebná shromáždění v Kunvaldě. Přesto kněz Michal shromáždění uskutečňoval. Tou dobou měla Jednota bratrská přívržence i v Praze, zvláště mezi studenty. Že se schází Bratři i v Praze se králi brzy doneslo. Mělo být proti nim přísně zakročeno. V březnu 1461 se sešel bratrský sněm, na kterém byl přítomen bratr Řehoř i někteří studenti. Shromáždění bylo před královým rozkazem včas varováno a mnohým se podařilo z Prahy uprchnout. Přesto bylo několik Bratrů zatčeno, vyslýcháno a mučeno. Na základě výslechů bylo zatčeno několik studentů. Za čtvrt roku jim všem byla dána svoboda, ale museli se podrobit přezkoumání své víry v Týnském chrámě před Janem Rokycanou. Museli se zříci všech bludů a poklesků víry, teprve potom jim bylo dovoleno odejít. Rokycanova role v pronásledování Jednoty byla spíš smířčí, než že by krále v pronásledování podporoval. To dokazuje i fakt, že bratr Řehoř nebyl mučen a mohl z Prahy odejít. Na to byl zatčen v Teplicích. Ve vězení sepsal apologetický list panu Vaňkovi Valečovskému z Kněžmosta. Podobně jako bratru Řehořovi se vedlo i kněžím Michalovi a Martinovi.

3.2.2. Ustanovení kněžského úřadu

V Čechách kolovalo mnoho spisů popisujících zkázu a úpadek církve. Často o tom kázal i Rokycana. Avšak ze všech spisků Jednotu nejvíce ovlivnil Petr Chelčický. V nich se Bratři dočetli, že úpadek se započal již za časů papeže Silvestra a císaře Konstantina, tedy v době, kdy se stalo křesťanství oficiálním státním náboženstvím. Papeži byla přidělena světská moc a římská církev si nárokovala větší poslušnosti jejich nařízení než Božího zákona. Přesto si jednoty křesťanstva vážili a hledali alternativy. Stejně jako utrakvisté, uvažovali Bratři o spojení s východní církví. Proto se vydávali na východ, ale se zbožností východních křesťanů nebyli spokojeni. Mnohem bližší jim byli

valdenští, s kterými již měli zkušenosti. Pojítkem jim byl Petr Chelčický. Přesto víme o dvou věcech, které Bratřím na valdenských vadilo.

- Vyčítali valdenským kněžím, že od svých věřících vybírali více darů, než bylo potřeba pro jejich obživu.
- Více Jednotě vadil postoj valdenských k církvi, který byl podobný utrakvistickému. Přestože měli valdenští své kněze, kteří posluhovali na tajných shromážděních, chodili valdenští i do kostelů a přijímali svatosti od nehodných kněží římské církve.

Po letech váhání se Jednota bratrská rozhodla založit svůj vlastní kněžský řád. Došlo k tomu roku 1467, kdy Bratři již věřili, že obnovení církve je pouze v jejich silách.

Po smrti arcibiskupa Konráda neměla utrakvistická církev jeho právoplatného nástupce. Arcibiskupem byl sice zvolen Jan Rokycana, ale ten nikdy nebyl římskou církví za právoplatného arcibiskupa uznán. Přestože měl všechny biskupské pravomoci, světit kněze nemohl, pokud chtěl předejít nové roztržce s papežem. Nedostatek kněží se projevoval jak u utrakvistů, tak v Jednotě bratrské. Východisko bylo nalezeno ve spisech Petra Chelčického. Ten připomíná, že v prvotní církvi byla volba biskupů v rukou sborů a tuto pravomoc chce Chelčický lidu vrátit. Za hlavní věc při volbě kněze považuje tzv. pravé povolání, tj. povolání od Boha. Jen takový kněz bude dobrým knězem.

První kněží zvolení v Jednotě byli voleni. Boží vůli Bratři ověřovali losem. Stejně postupovali i při rozhodnutí oddělení se od církve. Po volbě následovalo „potvrzení“. Vedle kněze Michala, který byl řádně vysvěcen, tedy souvisel s římskou církví, byl v Jednotě starý valdenský kněz, který na adepty vkládal ruce a tím je potvrzoval. Tak byl zvolen Matěj z Kunvaldu, budoucí představená Jednoty.

Od pronásledování došlo ke změně vztahu Jednoty a M. Jana Rokycany. Rokycana již nebyl pro Bratry učitelem, spíše nyní Jednota nabádala Rokycanu ke změně smýšlení. Rokycana sám Jednotě vytýkal všechny zvláštnosti, které vedly k jejich pronásledování. Varoval je před zaváděním dalších novot, zvláště proti odtržení od církve.

Bratři nechtěli jít s Rokycanou do sporu. Zřejmě doufali, že díky jejich kontaktu s Rokycanou dojdou uznání od církve. Svá stanoviska osvětlovali v apologetických spisech, zaslaných králi i všem lidem království. Přesto novému pronásledování neušli.

V roce 1468 došlo k nepříznivému obratu v korespondenci Rokycany a Bratří. Rokycana se Bratrů veřejně zřekl. Obvinil je z pikartského bludu, tzn., že se odmítají klanět svátosti oltářní. Tím nazval Bratry za mravně zvrhlé. Ani lid mezi Bratry a pikarty neviděl rozdíl. Rokycanův dopis byl čten v kostelích, kde se proti tomu Bratři hlasitě ozývali. Spor se vyhrotil natolik, že ve Skutči bylo proti Bratřím tvrdě zasáhnuto a došlo k prvním obětem Jednoty za víru. Pronásledování pokračovalo a Bratři se začali skrývat po lesích a v podzemních úkrytech.

Pronásledování bylo ukončeno až za nástupu krále Vladislava na český trůn. Nedlouho po tom zemřel M. Jan Rokycana a jeho nástupcem byl Václav Koranda ml. Přestože po nástupu nového krále byla Jednota více v bezpečí, sporům se nevyhnula. R. 1474 došlo k veřejnému slyšení na Karlově koleji, řízené Korandou. Slyšení bylo zaměřeno na hlavní body sporu, tedy obhajoba zřízení vlastního kněžského úřadu a rozdílnosti pojetí svátostí.

3.2.3. Václav Koranda ml.

Z dějin české reformace víme o dvou Václavech Korandech z Plzně. Václav Koranda st. byl vynikajícím kazatelem z počátku husitského hnutí, působícím v Táboře a známým svými radikálními názory.

První spolehlivé zprávy o Korandovi ml. máme až z roku 1454, kdy skládal bakalářské zkoušky na Pražské univerzitě. O čtyři roky později složil úspěšně další zkoušku a stal se mistrem svobodných umění. Roku 1460 se stal děkanem. Václav Koranda ml. na univerzitě působil až do své smrti. Třikrát byl zvolen rektorem a r. 1489 se stal proboštem Karlovy koleje.

Koranda nevynikal jen na akademické půdě. Mimo univerzitu poprvé veřejně vystoupil r. 1462. Tou dobou Jiří vyslal do Říma poselstvo, které mělo u papeže Pia II. složit slib poslušnosti a tím konečně docílit potvrzení kompaktát. Před papežem Koranda vysvětloval vznik sporu mezi Čechami a římskou církví a požadoval uznání kompaktát.

Pobyt v Itálii zanechal v Korandovi mnoho dojmů, které ovlivnili jeho pozdější názory. Mnohokrát své poznatky zpracoval do spisů. Roku 1493 ve svém spise obhajuje bohoslužby v českém jazyce na základě toho, že Italové latině rozumí a raději chodí na čtené bohoslužby než na bohoslužby tiché. Ani osobní setkání s papežem na Korandu neudělalo nejlepší dojem. Kritizuje papežův přepych a porušování církevních předpisů jako je např. dodržování půstu.

První Korandovy spisy charakterizuje věrnost tradičnímu husitskému učení a pokračuje tak ve stopách svého mistra Jana Rokycany. Po smrti Jana Rokycany r. 1471 se Koranda stal jeho nástupcem na místě nejvyššího duchovního správce strany pod obojí. Po smrti arcibiskupa mělo dojít k nové volbě, ale k tomu byly poměry nepříznivé. Ani Václav Koranda nebyl uznán za právoplatného arcibiskupa římskou církví. A stejně jako Rokycana i Koranda mohl plnit biskupské povinnosti kromě svěcení kněží. O kněžství samotného Korandy nemáme žádné zprávy. Nikde se ke kněžskému stavu nehlásí. Nespravoval žádnou faru, přesto kázal v Betlémské kapli. Přesto by bylo zvláštní, že by se Koranda stal biskupem bez řádného vysvěcení na kněze.

Korandovy názory známe především z jeho značně rozsáhlých spisů, které mají převážně polemický ráz. Ve svých polemikách s odpůrci strany pod jednou byl Koranda nucen bránit se proti výtkám, že jeho strana svým příkladem povzbudila Bratry k odpadnutí od církve a že se vlastně od nich mnoho neliší.¹⁵ I když utrakvistické učení bylo v něčem blízké učení Bratrů, Koranda stejně jako Rokycana proti bratřím často vystupoval. Roku 1473 napsal traktát *Odpor proti Pikhartským matlokám*, spisek proti dopisu neznámého Bratra. Koranda zde hájí učení utrakvistické strany o oltářní svátosti i jejího kněžstva a nakonec zajímavě vyjadřuje své stanovisko k Bratřím: „Čechové a Moravané v časech předešlých, ježto pro Zákon božie mnoho snášeťse protivenstvie i odpierali nepřát.“

Tato slova velmi dobře vystihují hlavní příčiny sporu utrakvistů s Jednotou bratrskou. Roku 1478 podal Koranda zprávu o výsledku Bratří před mistry, mezi nimiž byl i Koranda. Píše, že se k Bratřím chovali „dobrotivě, poctivě i pokojně, a že nebylo hleděno k jejich zkažení, ale k napravení, ale zároveň prohlašuje neslychal ani čítal o takových zmatcích při víře, jakož se přiznali bratříčkové tito.“ V dopisech, které psal panu Zajícovi o deset let později, uvádí, co všechno mistři a kněží pod obojí podnikli proti Bratrům

Ačkoliv se Koranda nebojí vystoupit ostře proti Bratřím, nikdy za jeho administrování nedošlo k pronásledování jako před ním a jaké následovalo po něm.

---

¹⁵ Krofta, Kamil, Václav Koranda mladší... Tiskárna Českého denníku v Plzni, 1913, str. 19

4. Změny v Jednotě bratrské

Jak se organizace Jednoty bratrské vyvíjela v průběhu prvních desetiletí, nemáme podrobnosti. Jednota 15. století byla vedena monarchisticky, jak na to upozorňují Bratři v pozdějších letech. Taková struktura byla zřejmě zavedena již bratrem Řehořem. Ačkoliv byl Řehoř považován za nejvyššího správce Jednoty, jeho moc nebyla absolutní. Z úřadu „starších“ se zformovala tzv. „úzká“ rada, která se zřejmě podílela na vedení Jednoty stejnou měrou jako Řehoř. Přesto nejvyšší instancí v Jednotě nebyl ani biskup ani jeho rada, ale sněmy či synody. Prvním synod, o kterém máme zprávy, se uskutečnil roku 1467 v Lhotce a zúčastnilo se ho šedesát Bratrů. Mezi další instance ustanovené v druhé polovině 15. století patří jáhni, kteří jsou pomocníky kněze nejen při bohoslužbě. Dále to jsou pomocníci. Tento úřad se nejspíše vyvinul z hospodářů, kteří jsou nám známy z počátku Jednoty. Byli to rádcí Bratrů ve všedních záležitostech, nebo „správci nad almužnami“.¹⁶ I když dohled nad církevní kázní společenství měl kněz, pomocníci mohli své bratry nabádat k nápravě. V těchto letech nebyl nejspíše ještě ustanoven úřad soudce. Spory řešili pomocníci ne formou soudu, ale vyrovnání se.

Pražští mistři ve svých spisech proti Jednotě, vydaných kolem roku 1475, vyčítají jejím učitelům, že „nejvíce spasení zakládají v ctnostném životě“¹⁷ Argumentují tím, že i mezi pohany se nacházeli ctnostní lidé, ale bez pravé víry nemohli spasení dosáhnout. V dalších spisech si všímají, že se občas i Jednota názorově rozchází. Jedni odpovídají na otázku o spasení tak, že je k tomu zapotřebí ctnostný život, dobré skutky a na spravedlnosti člověka. Druzí odpovídají, že to záleží pouze na víře a na Kristově oběti, ze které pro

---

¹⁶Goll, Jaroslav, Chelčický a Jednota v XV. století, Nákladem historického klubu, 1916, str. 164

¹⁷ tamtéž, str. 165

nás plyne ospravedlnění. Rozdílné názory v této otázce v Jednotě vyvolaly první dogmatické spory.

Doposud pro Bratry platilo to, co bylo psáno v Řehořových spisech. Řehoř vytvořil obraz ideálního křesťana: zdrženlivého, milostivého, milosrdného, skrovného, čistého, stydlivého, pokojného, dobrého žádostivého, povolného,...¹⁸ Bratr Řehoř věřil tomu, že tohoto ideálu může člověk dosáhnout. Ctnost je pro Řehoře hlavně „moc v duchu víry a lásky“.¹⁹ Znamená to, že se člověk zdrží od zlého, přestože jeho přirozenost ho svádí k činění zla. Křesťanovi mají být vzorem dobré skutky Kristovy, jak o nich svědčí Písmo. Tak se církev stane společenstvím svatých.

Po smrti Řehořově se nauka o spasení proměnila. Pro bratry již nebyly určující skutky lidí, ale Kristovy skutky. Základem je víra, že Kristus zemřel za naše hříchy a tím se stal Spasitelem všech. Zakládání spasení na vlastních zásluhách vede buď k přílišné nedůvěře k sobě samému, k neustálé bázni, že nedostojíme, anebo k důvěře v sebe sama spojené s duševní pýchou a s přeceňováním sebe.²⁰

Nové učení nebylo přijato jednomyslně a spor se uvnitř Jednoty přirostřoval. Se smířčím učením přišel bratr Prokop. Vystoupil s kompromisní cestou, kdy spasení nestojí na skutcích lidských, ani na víře ve skutky Kristovy, ale na dobré vůli. Dobrá vůle doplňuje naše nedostatky, a bude od Boha přijata místo našich skutků, které jsou nedostatečné. I přes Prokopovu snahu krize v Jednotě nebyla zcela zažehnána. Podíl na tom měl i poměrně vysoký počet členů.

Prvotní Jednota byla založena na myšlenkách Petra Chelčického „o moci světa“. Pravý Bratr neměl mít žádné účastenství na vedení toho světa. Měl se varovat všech úřadů jak ve státě, tak v obcích a vsích. Pokud nebylo zbylí, měl

---

¹⁸Goll, Jaroslav, Chelčický a Jednota v XV. století, Nákladem historického klubu, 1916, str. 166

¹⁹ tamtéž, str. 166

²⁰ tamtéž, str. 168

se alespoň vyvarovat úradů spojených se soudem, protože odsuzovat druhé k trestu bylo hříšné. Obchodu i žoldnéřství se měl vyvarovat vždy. S Petrem Chelčickým první Bratry spojovala i nechuť k městům. Ale na konci 15. století se k Jednotě přidávala i šlechta a bohatí měšťané, a tak vyvstala otázka, zdali přece jen může Bratr zastávat nějaký vyšší úřad. Roku 1490 byl svolán sněm do Brandýsa, který však rozhodl rozporuplně. Každý se má starat sám o sebe, pokud se bojí potíží s úřadem spojené, ať raději město opustí. S tímto rokem se započal nový směr myšlení v Jednotě bratrské, zaměřený na osobní odpovědnost každého bratra.

Sněm v Brandýse přetrvávající spory v Jednotě nevyřešil. Vedl k tomu, že roku 1494 byl svolán nový sněm do Rychnova. Na tomto sněmu byli do rady ustanoveni noví členové – Lukáš Pražský a Vavřinec Kradonický. Nejvyšším biskupem Jednoty zůstal bratr Matěj, který světil nové kněze, ale nejvyšší správa byla předána bratru Prokopovi. Nové směřování Jednoty vedlo k tomu, že se stará generace Bratrů z církve vystoupila. Tito bratři byli nazýváni „Bratry nepřísaznými“. Roku 1501 byla vyhlášena agenda, která konečně řešila všechny sporné body. Do čela Jednoty se postavil Lukáš Pražský, který svým učením Jednotu ovlivnil na celé 16. století.

5. Učení Jednoty bratrské

5.1. Jednota za bratra Řehoře

V Kunvaldu si Bratři vytyčili za cíl obnovu božího lidu, skrze boží zákon ve smyslu proroctví Matěje z Janova: „Povstane boží lid bez meče a ten prospěje.“ V psaní panu podkomořímu praví: „ My jsem se na to vydali, abychom samým čtením (Novým zákonem) se spravovali a příklady Pána Krista i svatých apoštolů, v tichosti, pokoře, trpělivosti, v milování nepřátel“. Shodli se na tom „aby všechny spisy a traktáty opovrhovali a vystříhali se od nich...než Písmem Nového Zákona i jiných Bohem vdechnutých, těch rádi k správě požíváme a dovodíme jimi, co máme věřiti a činiti“. V popředí jim tedy stojí Nový zákon a Kristus²¹ jako nejvyšší autorita. V rádech pak poznamenávají, že „že přede všemi věcmi o to se svolili, aby se spolu u víře Pána Krista ostříhali a v spravedlnosti ustavovali, kteráž jest; a v lásce přebývající, naději měli v Bohu živém. A toho (aby) skutky dobrými dokazovali, jedni druhým posluhující skrze ducha lásky a ctnostný život vedli, pokojný, tichý, trpělivý, čistý, abychom skrze ty věci poznávali, že pravdě víru máme i lásku neomylnou a tak naději jistou, odloženou v nebi“.²²

Žít život v čistotě, pokoře a tichosti byl pro Bratry nejdůležitější cíl jejich stěhování do Kunvaldu. Byli si vědomi, že v hlučných a neřestných městech čistoty nemohou nikdy dosáhnout. Zprvu rozhodně neměli touhu zakládat novou náboženskou skupinu. Chtěli jen usilovat o opravdovou křesťanskou víru a lásku. O tom napsali i Rokycanovy v říjnu 1468: „Věří a stojí u víře obecné křesťanské a tak i v lásce a naději. Věří prorokům

---

²¹ Hrejsa, Ferdinand; Bednář, František; Hromádka, Josef L., *Zásady Jednoty českých bratří*, ..., 1936, str. 49

²² tamtéž, str. 49

a apoštolům a přijímají, co oni píší. Víra skrze lásku dělá v člověku život ctnostný a skutky dobré. Dle toho ctí Boha, učí šest skutků milosrdenství (lačného krmiti, žíznivého napájeti, pocestného přijímati, nahého odívati, nemocného navštívit, vězeněného opatřiti potřebným), osmero blahoslavenství (Mat. 5), šestero přikázání Pána Krista (Mat. 5: nehněvati se, nehleděti oplzle, nepropouštěti ženy leč pro smilstvo, nepřisahati, nebrániti zlému, nepřátele milovati).²³

„Kdož má víru boží živou, ten má moc, aby umrtvil v sobě zlé, a dělal z milosti skutky dobré, neb víra skrze lásku dělá, totiž všeliký skutek dobrý a vede život ctnostný, neb ctnost jest moc z víry v duchu, že člověk vzdí se od zlého. A tak mají býti křesťané věrní, aby Bohu hodně chodili, ve všech věcech líbící se jemu. Všechno, cokoli člověk činí, má z dobré vůle pojití“. Leč „nečiní se lidé hodni Boha skrze skutky dobré mnohé, ale Bůh činí je hodně sobě.“ Takoví mají víru v Boha, skrze víru v Boha, skrze víru přidrží se Boha a jeden duch jsou s ním. A kdož tu víru v srdcích mají, tiť jsou přišli k spravedlnosti, spravedliví učiněni jsou z víry. „Po tom poznání mají býti učedníci Kristovy, neb moc mají z něho následovati jeho ve vši pokoře a tichosti, jsouce zdrženliví, trpěliví, dobrotiví“.²⁴

Bratři si byli vědomi toho, že pokud chtějí toho všeho dosáhnout, musí si zvolit dobré vůdce svého společenství, tzn. dobré kněze. A protože mezi knězi svěcené římskou církví, neviděli nic dobrého, rozhodli se vytvořit svůj vlastní kněžský úřad. Píší o tom v pamětním listě (IV. Rokycanovy), v němž vydávají počet z víry. Vyznávají, že nemohou „se dověřiti spasení života věčného spolu s sborem římské církve, jejíž hlava jest papež. Neb jest jed vlit v tu církev, bohatství, rozkoš, chvála důstojenství světa a tak hříchové smrtelní v ní místo mají. Ta jest příčina, pro kterouž sme se od kněží tohoto světa i od

---

²³Hrejsa, Ferdinand; Bednář, František; Hromádka, Josef L., Zásady Jednoty českých bratří, ..., 1936, str. 50

²⁴tamtéž, str. 50

lidu, kterýž spravují, odtrhli, neb sme poznali zjevně, že kněží i s lidem v nemilosti přebývají a v smrti“. „Bojíme se jha nésti světem, abychom s ním nezahynuli.“ V traktátu ze září či října z r. 1468 určeném pro veřejnost, již ani Rokycanu neuznávají za náměstka Pána Krista, neb takoví mají býti Kristu podobni v chudobě, ponížení, v trpělivost.

Dále kněžím vyčítají, že vedou svůj úřad „zle“. „Které sou věci potřebné k spasení, těch nemají, pravého pokonání od skutkův mrtvých a víry k Bohu a křtu v Kristu Ježíši, nevešli v poslušenství Pána Krista...“²⁵ Bratři proto odmítají do zlých kněží přijímat svátost oltářní. „Kdyby který kněz zhřešil hříchem smrtelným, zůstává-li při něm úřad v pravdě? Nezůstává. Kdo zhřeší, není v účastnosti volených božích a tak údem z údův Kristových, jenž jest církev svatá. Bratrům vadí, že jsou kněží svěceni lehkovázně. „Žádný nemůže býti knězem křesťanským, kdož není prve v pravdě křesťanem. Ale kteří jsou kněží dobří? Nestačí jim k tomu biskupské svěcení. Tu jest potřebí něčeho zcela jiného. Kristus je podstata, kořen a základ každému spasení, v víře živé a lásce neomylné. Proto víra a láska v každém má přebývati, kdož má základ Krista Ježíše, rod nový míti. Kdo se z něho se rodí, ti jsou kněží, nebo on jest kněz duchovní, maje pomazání Duchem svatým nade všecky. Všicky vyvolení jsou kněží, jsouce rodu Krista Ježíše, kněze velikého. O takových kněžích křesťanských my držíme a věříme, že mají v pravdě úřad apoštolský v moci Pána Krista a posluhování jich slovem i svátostmi jest v té pravdě v moci Ducha svatého.“²⁶

V tomto období se Bratři ještě nevyjadřovali k jiným věroučným otázkám. Výjimkou je otázka o večeři Páně. Nejvíce se strachovali, aby nepřijímali nehodně. Věří, že „přijímajíce svátost u víře, přijímají pravé tělo a krev Páně“, které jsou však ve svátosti přítomny jen v tehdy, když jsou

---

²⁵ Hrejsa, Ferdinand; Bednář, František; Hromádka, Josef L., *Zásady Jednoty českých bratří*, ..., 1936, str. 52

²⁶ tamtéž, str. 52

přijímány. Jde o skutečnou, ale duchovní přítomnost. Proto zavrhují od počátku klanění se svátosti.²⁷ Svátosti přijímají místo v oplatkách v kvašeném žemlovém chlebu a v topinkách a víno v prostých nádobách, stejně jako táborité. S počátku svátosti vysluhovali i dětem. Bratři vyvrací, že by vysluhovali svátosti jenom na znamení Krista. „Co Pán Kristus a apoštolé o tom psali a mluvili, Kněz i lid, kteří mají spolu jísti a pít, mají zkusiti sebe, jsou- li v druhém narození. Má býti při tom rozmlouvání slova božího a rozjímání života Kristova a vážení zasloužení jeho. A mají býti modlitby a prosby, Otčenáš říkati jednomyslně.“

5.2. Nauka Jednoty na konci 15. století

Když bratr Řehoř zestárnul, do popředí se dostali noví autoři bratrských spisů. Byli to B. Jan Klenovský z Prostějova, Jan Táborský, Tůma Přeloučský, Tůma písař a Prokop z Jindřichova Hradce. S nimi se začala bratrská nauka měnit.

B. Jan Klenovský na jaře 1471 napsal dopis Jindřichovi z Minsterberka, v kterém shrnuje bratrskou víru. Vyznává, že Bůh poslal svého Syna na tento svět, aby každý, kdo v něj uvěří, měl život věčný. Církev je sbor všech vyvolených na celém světě. Ti mají v Kristu plné očištění a odpuštění hříchů. Podstatné jsou tři zásady: živá víra, neomylná láska a naděje. Ale Klenovský upřesňuje: „Za podstatné k spasení mám, kdež jest vůle opravená mocí boží a ustanovená milostí jeho, jíž člověk chce pokorně všecko věřiti, co Bůh chce věřeno míti, chce všecko činiti, co Bůh od toho činěno míti. A to je víra, která skrze lásku dělá. Takové napravení u vůli jest nejpotřebnější a nejpodstatnější k spasení. Neb vůle jest hlava jiných mocí duše a bez ní nic dobrého ani zlého

---

²⁷ Hrejsa, Ferdinand; Bednář, František; Hromádka, Josef L., *Zásady Jednoty českých bratří*, ..., 1936, str. 53

nemůž činěno býti. Kteříkoli lidé kterýkoli jednotě dojdou těchto věcí podstatných k spasení, budou spaseni.“²⁸

Vyznání víry z let 1471- 4 zmiňuje, v čem spočívá cesta spasení. Je to stejná cesta jakou naznačuje bratr Řehoř, ale autor vyznání mluví podrobněji a uvádí tu některé momenty, jež dosud nebyly zdůrazňovány.

- Spasení dává se vyvoleným.
- Milost boží vysvobozuje od účastnosti zlého.
- Poznání Boha (srov. víra ze slyšení) jako podstatná věc, z níž vyrůstá víra i láska, ale dále tvrdí, že člověk pozná Boha skrze víru a milování, a jinde tvrdí, že skrze služebnost slova božího mají být lidé přivedeni k poznání Boha, k pravé víře a k jeho milování.
- Autor charakterizuje víru jako skryté spojení srdce s Bohem.
- Zdůrazňuje naději a jistotu.

Již husitství ve své podstatě nebylo nic jiného než úsilí o živé křesťanství podle Krista a prvotní církve, o život v duchu Kristovu v dětinském poměru k svatému Bohu a bratrském k lidu, úsilí o království boží v církvi. Nejvyšší autoritou jim byl zákon boží, Kristus a jeho zásady v Novém Zákoně. V husitství nešlo o obřady a ani o věroučné podrobnosti, ale o duchovní zbožnost, o podřízení vůle a svědomí Bohu.²⁹

Jednota usiluje o totéž. Nadevše jim jde o Boha. Bůh se nad lidi sklání skrze milosrdenství Kristovo. Cílem boží milosti je lidské spasení a boží království. Bratři chtěli následovat Krista v jeho lásce a horlivosti. Na kněžích i všech bratrech, kteří pocházejí z mocných a bohatých rodin, žádají, aby nelpěli na svých majetcích. Dalším důsledkem víry je jejich naděje na spasení. Vše je dar Boží.

---

²⁸ Hrejsa, Ferdinand; Bednář, František; Hromádka, Josef L., Zásady Jednoty českých bratří, ..., 1936, str. 55

²⁹ tamtéž, str. 57

První desetiletí existence Jednoty bratrské charakterizuje i jistá uzavřenost vůči okolnímu světu. Ale pozdější nauka bratry nabádala, že křesťan má svět překonat a ne se mu vyhýbat.³⁰ Jednota bratrská byla nucena si postoj ke světu věroučně vyjasnit.

Když po slyšení z r. 1473 mistři pražští vytýkali B. Michalovi a Řehořovi, že „nejvíce spasení zakládají v ctnostném životě“ a že přece „víra velmi jest potřebná k životu ctnostnému, neb bez víry a bez lásky a bez skutků dobrých nelze přijíti do nebe“, bylo to nepochopení bratrského učení. Ale bylo přece třeba poměr třeba poměr víry a skutků blíže si ujasnit.³¹ Na sklonku 15. století se v Jednotě učení formulují nové vůdčí postavy Prokop z Hradce a Lukáš Pražský.

---

³⁰ Hrejsa, Ferdinand; Bednář, František; Hromádka, Josef L., *Zásady Jednoty českých bratří*, ..., 1936, str. 61

³¹ *tamtéž*, str. 62

6. Fragment zprávy o Jednotě bratrské

6.1. Prameny

Pro pochopení věrouky a poměrů, vyplývajících z náboženského smýšlení Jednoty bratrské na sklonku 15. století, je důležité studium soudobých pramenů. Mezi nejzajímavější se řadí apologetické korespondence Bratří s jejich oponenty. Mnoho se dovídáme i z dopisů a spisů jejich odpůrců, informující o bratrských bludech.

Bratrské spisy zapsané do foliantů Bratrského archivu, obzvláště ty, které spadají do 15. století a do počátku 16. století, bývají často bez nadpisu a časového udání. Některé spisy nemají data úplná. Podobné to je i s protibratrskými spisy.³²

Mezi nejstarší nám známé texty týkající se Jednoty jsou dopisy, které byly veřejně čteny v kostelech. Dále spisy bratra Řehoře, které psal převážně z vězení. Významné je korespondence Bratrů a M. Jana Rokycany. Jsou cenné hlavně z důvodu, že tato korespondence trvala dlouho a díky tomu si můžeme udělat dobrý obrázek o vývoji Bratrské nauky. První dopis Rokycanovi je nejspíše z roku 1461.

6.2. Anonymní rukopis

Anonymní rukopis popisující Bratrské praktiky, který je v této práci otištěn, byl nejspíše sepsán v okruhu Rokycanových žáků či kolegů. Je tu i možnost, že tento polemický text patří Rokycanovy a posléze byl někým přepsán. Celý text však nepůsobí nenávistným dojmem. Spíše je to

---

³² čerpáno z: Goll, Jaroslav, Chelčický a Jednota v XV. století, Nákladem historického klubu, 1916, str. 45

informativní text, proto můžeme předpokládat, že autor nebyl zapřísáhlým odpůrcem Jednoty.

Jedná se o rukopis svázaný do pevných vazeb společně s několika dalšími spisy. Předcházející texty se zabývají různými tématy. První spis pochází od Jana Rokycany. Následují spisy zabývající se herezemi a tábority. Dalším textem je nejspíše polemická korespondence Mikuláše Biskupce z Pelhřimova s Rokycanou. Následují písně, spisek Matěje z Janova, další text Rokycany. Některé texty jsou až z 16. století. 91a – 93a se nachází fragment Zprávy o Jednotě bratrské. Jak vidno, bylo svázáno mnoho nesourodých textů dohromady, takže ani to nám nemůže být vodítkem směřujícím k autorovi. Text je uložen v Moravské zemské knihovně v Brně, pod titulem *De existentia corporis Christi* a signaturou Mk – 0000.093.

Samotná Zpráva o Jednotě bratrské působí spíše jako by byla diktovaná a autor sám neměl přehled, co již zmínil a co ne. Text je velmi nepřehledný, autor se k tématům vrací a jiné přeskakuje. Často nedokončuje věty, což by dokazovalo to, že se jedná o zápis. Ke konci spisu se zdá, že byl pisatel již unaven, protože jeho styl psaní je nedbalý a hůř čitelný.

Celý text působí jako soupis všeho, co se v Jednotě věří a provozuje, než že by se jednalo o dílo někoho nepřátelského vůči Jednotě. Možná měl text sloužit jako studijní materiál, nebo seznam tezí určených pro budoucí zpracování. Text není dokončen, končí v půlce věty.

6.3. Text rukopisu

A potom kněz die: Tento chléb a víno mezi vás dělené, jestiť najbližšie podobienstvie těla a krve pána n[ašeho] J[ezu] Krista, jím ustaveného, jenž mezi věrnými trvati bude až do skonánie světa, aby tak jakož jej mezi sebou dělíme i statkóv svých ku pomocem společným udělovali; a [pro jméno] toho

jenž nás k odplatu volá, čas a potřebu majíc i pro bratřie trvalivě zachovávajíc lásku, duch[a] od těla oddělití dopustili a tak

Item krčmami a kupectva se neobchodie³³. Se rozejdú, aneb povie, že túlevá mysl nemóž sobě pově[děti] o spasení.

Item všecka ustanovenie zboru papežského, krom Čtenie, jimi se ten zbor příkrývá³⁴, pravie kumšt a oklamanie, aniž kterým řečeny věřiti uchtie, kterýchžto Kristus nemluvil ani učedlníci jeho, ale to všě což minie Čtenie, jest pravie býti výmyslek lidský.

Item všecko což jest podobno k jedení, pravie, že mohou slušně jěsti kteréžhokoli dne, když toliko bude svědomie čisté, skrovnost zachována a pohoršenie vyňato.³⁵

Item svátky všemi pohrdají, [praviet'] býti a svátek [praviet'] všeckeren čas života svého a ten skutky vuole božie své světiti. Ale však pro některakú bázeň když jim v své svátky nedělají, oni také nedělají, ani jakož pravie jich bláznostvie, dívajíce se na ně, plakali.

Item žádné svátosti vice nectie, než svátosti manželstvie, praviec, že z toho jde přispořenie³⁶ zboru božieho, že jiné [91v] svátosti sú pro ně ustanoveny. Item všeliké [věci], kteréž mají, dělají dřieve, než počnú říekati: Bude-li Pán chtieti zdělámy³⁷ to aneb ono.

Item všecka ustanovenie papežská a [pravie] [mají] býti proklatá a toliko k zákonu božiemu hledie a pravie jej svým [vódcí]³⁸ a zprávci býti.

Item přísahu všelikterakú i věrovanie nenávidie, nébrž i na svědomie své nesnadně se odvolávajíj, ale jakž řkú, za to mezi sebú mají a pravie, že to rozkázáno mají od pána Krista a od svatého Jakuba.

---

³³ obchoditi se v. = stýkat se, obcovat; žít, počínat si

³⁴ příkrývati se v. = skrývat se za něco, zakrývat něčím svou pravou povahu

³⁵ srov. Sk. 10

³⁶ přispořenie n. = rozhojnění, vzrůst, rozmnožení

³⁷ zřejmě: zdělání, -ie n. = obdělání; budování, vybudování, stavění

³⁸ vódcí adj. = vůdčí

Item když manžely spojují, tehdy obů stran přátel³⁹ se sejdú a přede dnem jich spojení, postie sě a modlé sě a kněz jich spojováním nemá nic činiti, jedno tu jsa přivolán, uče jě životu manželskému a jiné věci přátelé konají.

Item lúpežník aneb zloděj jich když by jim v ruce jich upadl, neodsuzují jich na smrt ani na oudech kazie, ale dadie⁴⁰ v těžké pokánie, a zvláště ku práci a v robotu, aby dielem dobuda statka, nahradil těm, jimž jest uškodil; a pravie, že pro nižádnú věc časnú a jenž jest pro člověka, nemá člověk umrtven býti, ani s svět[a] s[h]lazen.

Item ktož jim křivdu učiní, aneb urazí je, nemstí sě, ale odpustiec pomstu, v ruce Súdce budúcieho porúčejíc, neb pravie, že lidé v pomstu za proviněnie ředko[sti] pravie.

Item žádných seduov⁴¹ mezi sebe nemají, a ktož jest svárlivý mezi nimi, jest potupený a v lásce umenšený.

Item žebrati žádnému z svých [92r] nedopuštie, poněvadž i k cizímu sú milosrdní, ale⁴² chudého přijm[ou] do domu svého, jemu statkóv⁴³ vlastných pohodlé⁴⁴ učinie, aneb pravie, to býti má jedno ukrutenstvie, kdež lidem dopúštejí sobě známým, jedné viery a svorných a jednostejných obyčejem žebrati.

Item stavěnie domóv a rúcha nákladného varují sě, praviet', že ktož toho hledie, nenie obecného dobrého přietel, ale toliko sobě a pohanem jeho nazývají, ale nekřesťanem, a protož rúcho jednostejné barvu i krojem nesú a domy jednostajného stavě[n]é mají.

---

³⁹ přietel m. = pokrevní příbuzný, pl. rodiče

⁴⁰ dada, dadie, dadiech, dach v. = dáti

⁴¹ zřejmě: soudů

⁴² ve významu 'tedy'

⁴³ statek m. = zboží, majetek; pomoc, podpora, moc, užitek, zisk; síla; podstata

⁴⁴ pohodlé n. = dobrá, vhodná věc, dobro, dobrodiní; pomoc, podpora; dobré podmínky živobyті, pohodlí

Item pravie, ženu že mouže muž slušně opustiti, aneb žena muže, když sobě nejsú povolní v obyčejech a v řádech poodešlé, tak zost'añ a jiné nepojímaj, ale věděl-li by onu ana⁴⁵ pokanie činí a chce poslušna zákona býti, nutie⁴⁶, aby zasě byla přijata.

Item dietky své jakž brzo počínají rozuměti, ihned jě učie zákonu božiemu, křtem jich dlúho a za mnoho let prodlévajíc, až by právě svú mysl v zákoně božiem stvrdil a křtu sami od sebe požádali; a když se křtie, k studnicém a k řekám jdú, požívajíc toliko ke křtu slov Čtenie svatého [totiž]: Já tě křtím ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého. Všemi jinými znameními při křtu zvyklými jakožto lehkostmi⁴⁷ pohrdajíc a je zamietajíc.

Item všichni řemesly poctivými sě živie a pro prázdnot⁴⁸ více mstie než za hřích kterýkoli, jenž by mohl z prázdnoti pojíti, anébrž i kněžie zvú k dielu více jediné [92v] leč by jim posluhovali, tehdy je ve všem opatřie a v ničemž obtieženú býti nedopustie; a nechtěl-li by někto z nich zdrželivý býti, zjevně jemu svú dceru dadie za ženu, aneb pravie, že jest lépe ženu pojieti, než smilstvie pálenú býti.

Item všelikého člověka dvorného⁴⁹ jenž by jich svobody chtěl ke zlě[mu] požívati, vyobcují.

Item sami sobě jeden druhému hřiechov sě vyznávajíc, porúčejí sě společným prosbám a povie, že tak spieše milosti od Boha dosáhnú, a potom svár zapudiece zachovávajíc.

Item když manželstvo pósobie⁵⁰ lidem a cizé víry a obyčejem, synov neb dcer nedávajíc, ale toliko lidem své viery, s nimiž sú i přátelstvím spojeni,

---

⁴⁵ ana = který, jenž; coby, jestliže

⁴⁶ nutiti = vybízet

⁴⁷ lehkost, fem. = marnost, nevážnost, lehkomyšlnost, špatnost

⁴⁸ prázdnot = zahálka

⁴⁹ dvorný adj. = dvorský, podivný, divný, dvořivý, nepěkný, protivný

⁵⁰ pósobiti v. = uskutečňovat, dělat, zařizovat, zajišťovat

pravieť, že tak laskavěji a čistěji spolu budú a snáz sa jim bude množiti statek časný i také duchovní.

Item když se někto z nich roznemóž, tehdy pláčíce, postie se a trápíe bděním na modlitbách těla svá; když umře, i hned pláče umenšie řkúc o tom, že ten již všel nebezpečensvie, ani činiž nemocném[u] spasitedlnějš neposluhují než modlitbu k Bohu, maz[í]ce místa bolná olejem aneb mastmi a rozmlouvají s nemocným o vieře bož[i]e a přivodie mu skutky jeho, aby s nimi hleděl k milosti [božie] a umřel-li by kto, neostavie⁵¹ přátel jeho statek, [ku pomoci] obci, vdovám a sirotkům ostane.

Item mrtvých svých z domov nenosie, ale tu je pochovávají, praviece, že v den súdný hospodářov aneb zlost, aneb [93r] dobrotu, svědčiti budú a aby v tom pochovávaní svobodu měli, městeček a vsí nelidných hledie.

Item rúcha dlúhého a rozličných barev nechtě nésti a ktož by to učinil, mají jej za mrského jako lotra a mezi sebú netrpíe.

Item vlasy své vysocě stříhú a ktož by z dlúhými chodil, povie, jej odporná svatému Pavlu býti, jenž die: 1Ko 11,4 ...⁵²

Item učenie sedmera umění tak daleké přijímají, jakž jim móž prospěti k dělání, ale mnoho [mluvenie] se varují, povie, že v tom člověk nebude ovšem bez hřiechu.

Item pro nižádný hřiech člověka neshladie a ohavie⁵³, ale tak trescí, aby duch jeho mohl spasen býti, a ani aby se z něho radovají, hřiechu k hambě nazpomínajíe.

Item nás křest'any pravie být cvikeře⁵⁴ z strany vyznanie viery, křest'any ze strany skutkov pohany a horšie než pohany a mají k tomu, jakož vyznávají

---

⁵¹ ostaviti, v. = opustit, nechat, ponechat, zůstavit

⁵² 1.Ko.11,4: Každý muž, modle se aneb prorokuje s přikrytou hlavou, ohyžďuje hlavu svou. (BKR)

⁵³ ohaviti = zošklivit, znechutit; zohavit, zmrzačit; zneuctít, zhanobit

⁵⁴ cvikér = hermafrodit; eunuch

Písma i rozum, povieť, skutek dobrý býti [duvod] víry, ale [neřest] vyznávajíc.

Item všecky kněží naše v nenávisti z strany zlosti mají, d'ábelníky jě nazývajíce a měš'any sodomské a násilníky lúpežné syrotkóv a vdóv, že toť sú ti.

6.4. Souhrn

Fragment zprávy o Jednotě bratrské nám dává možnost zprostředkovaně nahlédnout do chování a myšlení členů Jednoty bratrské.

Papežství a kněžství

Autor poukazuje na jasný názor, který Jednota bratrská k papežskému úřadu. Všem papežským nařízením, které se neshodují s Písmem, se má křesťan vyvarovat, protože jediným pro něj platným zákonem je Zákon boží. Vše ostatní je jenom lidský výmysl, který nikdy není platný absolutně.

Kněze nenávidí snad ještě více než křesťany, kteří jsou křesťany jen vyznáním, ale jejich víra je mrtvá.

Svátosti

Zpráva se zmiňuje, že jedinou svátostí, kterou Bratři uznávají, je svátost manželská a to z toho důvodu, že manželství je pro společnost výhodné. Přesto z jiných pramenů víme, že křest i vysluhování večeře Páně pro ně svátostí byla. Autor tedy poukazuje, že se nedrží tradičního pojetí sedmi svátostí, jak tomu bylo u utrakvistů.

Děti nebyly křtěny, zřejmě se čekalo, až se člověk pro křest rozhodne. Křest neprováděli v kostelích, ale autor prohlašuje, že se křtí ve studních nebo v řekách. Podle všeho křtí pouze ve „jménu Otce, Syna a Ducha svatého“, všemi ostatními rituály a obřady při křtu pohrdají.

Svátky

Podle Zprávy Bratři svátky nedodržovali z toho důvodu, že svátkem je pro ně každý den, kdy mohou svými skutky světit Boží jméno.

Společnost

Mnoho tezí se věnuje manželství. Kněz se podílí na přípravě snoubenců k manželskému životu. Zbytek obstarávala rodina snoubenců. Manželství uzavírají jen mezi snoubenci stejné víry a buď mezi příbuznými, nebo přáteli, protože pak se zajistí, že manželství bude spokojené a manželé nebudou chtít hřešit smilstvem. Rozluku mezi mužem a ženou autor také popisuje. Manželé se mohou navzájem opustit tehdy, pokud si nejsou povolní, nebo pokud se někdo z nich neřídí pravidly, stanovenými Jednotou. Pokud jsou v rozluce, nesmí se znovu oženit nebo provdat. Jestliže ten, kdo se provinil, činí pokání, má mu být odpuštěno a umožněn návrat do manželství. Manželství se nemá bránit, protože to by vedlo k páchání smilstva.

Bratři se nezabývají obchodem, ani nenavštěvují hospody, raději se mají zabývat poctivými řemesly. Kněží se mají také něčemu prospěšnému věnovat, nemá se nechat nikým vyživovat, ale pokud by byla nouze, Bratři mu mají se vším pomoci.

Mezi Bratry nejspíš panovala sociální rovnost. Nikoho nesměli nechat žebrot. Pokud by se tak stalo, měli ho radši vzít pod svou střechu a postarat se o něj. Nepomoci někomu z vlastních v nouzi považovali za největší ukrutenství. Kdo ale pohostinství zneužíval, ten byl ze společnosti vyobcován.

Velmi pěkný obrázek autor vykresluje u potřeby péče o nemocné. Popisuje, jak se Bratři o nemocné starají nejen po fyzické, ale i psychické stránce.

Autor zmiňuje, že pokud někdo zemřel, byl pohřben v tom domě, což je v Čechách neobvyklá metoda. Bratři to vysvětlují tím, že na konci věků

zemřelí vypovědí vše dobré i zlé o hospodáři toho domu. Prý právě kvůli této praktice vyhledávali odlehlá místa pro život. Pozůstalost měla být spravedlivě rozdělena pozůstalým, nebo věnována pro potřeby vdov a sirotků.

Hříšnost

Hříchy si Bratři vyznávali navzájem. Zřejmě pak následovala společná modlitba. Společné vyznání hříchů a nejspíše na veřejnosti nejspíše fungovalo jako prevence před jejich pácháním.

Pokud by byl dopaden zloděj, nemají ho odsuzovat na smrt, ale mají poslat pracovat, aby vše co ukradl, odpracoval a naradil tím škodu. Bratrskou zásadou bylo, že pro žádnou časnou věc nesmí být člověk usmrcen.

Křivdu nebo urážku mají Bratři hned odpustit, rozhodně se nesmí mstít. Soudy mezi sebou neměli, vše odkazovali na Soudce budoucího při posledním Soudu.

Vzdělanost

Děti jsou vyučovány Zákonu co nejdříve. V Zákoně jsou nejspíše vzdělávány opravdu důkladně. Znalost Zákona předcházela křtu. Ani obecné vzdělanosti se nebránili, ale varovali před zbytečným hloubáním.

Přísahu Bratři zcela zakazují. Nadávání bylo také nepřipustné.

Zvyky

Bratři stavěli jednoduchá a nenákladná stavení. Stejně tak preferovali jednoduché a nenákladné oděvy. Autor zmiňuje, že všichni Bratři raději chodí oblékáni stejně a staví stejné domy. Oblečení nemělo být ani barevné. Nošení barevného oblečení mohl být důvod, proč někoho vyobcovat. Na základě 1Ko chodili muži ostříhání na krátko.

Závěr

Tato bakalářská práce se věnuje vývoji učení Jednoty bratrské v návaznosti na okolní vlivy náboženského smýšlení české středověké společnosti v 15. století. Pro lepší pochopení jsou v práci využívány dobové prameny.

Za největší přínos této práce považuji vlastní transkripci fragmentu Zprávy o Jednotě bratrské. Tato zpráva na několika stranách rukopisu přináší souhrn bratrského smýšlení a pohledu na svět. Ačkoliv není text kompletní, přináší zajímavé informace, netýkající se pouze teologických a dogmatických otázek. Nejzajímavější je vždy vhled do života všedního člověka.

Horlivost reformátorů středověké společnosti, je velmi podnětná. Hlasy pro mravní nápravu společnosti jsou velmi provokativní a myslím, že promlouvají i k dnešnímu křesťanovi. Publikování středověkých textů nás může v mnohém poučit i o naší současné společnosti.

Seznam literatury

Bednář, František, Jednota Bratrská: její organismus a život. Praha: Evangelické dílo, 1943

Goll, Jaroslav, Chelčický a Jednota v XV. století. Praha: Historický klub, 1916

Hora-Hořejš, Petr, Toulky českou minulostí. 2., Od časů Přemysla Otakara I. do nástupu Habsburků (1197-1526). Praha: Baronet, 1997

Hrejsa, Ferdinand, Zásady Jednoty českých bratří. Praha: Synodní rada Českobratrské církve evangelické, 1939

Krofta, Kamil, Václav Koranda mladší z Nové Plzně a jeho názory náboženské. Plzeň: vl. nákl., 1913

Matice moravská, Akty Jednoty Bratrské. Svazek 1, vydává Jaroslav Bidlo. Brno: Historická komise při Matici Moravské, 1915

Matice moravská, Akty Jednoty Bratrské. Svazek 2, vydává Jaroslav Bidlo. Brno: Historická komise při Matici Moravské, 1915

Rokycana, Jan, M. Jan Rokycana, obránce pravdy a zákona Božího: výbor z kázání, Obrany kalicha a z Listů, uspořádal František Šimek. Praha: Jan Laichter, 1949

Schiller, Jindřich, Jednota bratrská: její učení a řád. Praha: Jednota bratrská, 1921

Šimek, František, Učení M. Jana Rokycany. Praha: Česká akademie věd a umění, 1938

Přílohy

V příloze se nachází otisk originálu v bakalářské práci uvedené transkripce. Text je uložen v Moravské zemské knihovně v Brně, pod titulem *De existentia corporis Christi* a signaturou Mk – 0000.093.